

“Saue tulemus on väga hea ja motiiv hästi õnnestunud.”

GERT UIBOAED, LK 7

LK 2-3 □ Uued juhid juba paigas
LK 5 □ Digimaa sai põntsu

LK 9 □ Kose koolist regatile
LK 12 □ Sakukad Jaapani Sakus

TOODANG LÄHEB MANNIVALT TALLINNA

Brüsseli kapsas mittebrüsseli moodi

PÖLLUMAJANDUS

Ülo Russak

ylo@harjuelu.ee

□ Põllumees kurdab – nagu sügisel pahatihti ikka – saagi üle: kui palju vilja, kartulit või kapsast põldu jäänud. Põllumajandusjuhid kirjutavad kirju Brüsselisse – vaja ju leida raha saamata jäänud tulude korvamiseks. Looduse ja inimese igikestev ringmäng.

“Meil on natukene teine ärimudel. Kui teised tegemistega alles poole peal, siis meie hakkame juba lõpetama,” kõneleb Jõelähtme vallas Manniva küla maadel, otse golfiküla piiril tegutsev tulundusühistu Talismaa eestvedaja Arvo Olek. “Kui suured sügisajad algasid, oli meil kasvatatu juba praktiliselt müüdud või hoidlas.”

Sellist ärimudelit on Arvo Olek viljelenud pea 30 aastat. Alustati siis, kui selles kandis ja kordades kaugemalgi oli põllumajanduses tooniandjaks Tallinna Näidislinnuvabrik. Siia mereäärsele alale, keskusest kaugemale anti algavale eraettevõtjale 1989. aastal sotsialistliku suurtootmise lipulaeva poolt tükkide maad ja vana farm tegutsemiseks. Arvati, et ega nagunii hakkama saa – kuidas saab üks väikeettevõtja firma vastu, kus on ametis sadu töötajaid ja harida mitu tuhat hektarit maad.

“Tuli leida oma ärimudel. Läheduses olev Tallinna linn vajab pidevalt värsket köögivilja. Miks siis mitte kasvatada ja pakkuda. Pealegi kui siinsed kerged paepealsed mullad köögivilja kasvatamiseks ideaalselt sobivad,” kõneleb Arvo Olek päris algusest.

Arvo Olek põllu veeres koos leht- ja brüsseli kapsaga. Põld põllumehe selja taga on veeloikudest sinine. Saaki enam koristada ei saaks, aga seda polegi vaja.

Ülo Russak

Alustati kolmekesi. Nüüd on teised alustajad kõrvalde tõmbunud, Arvo Olek korraldab juhina tootmist ja naine teeb raamatupidamist. “Eks ta perefirmaks ole kujunenud,” arvab mees.

“Siia suure linna külje alla selline tootmine kindlasti sobib,” usub põllumees.

Tänavu oli kultuuride all ligi 15 hektarit põllumaad. Poolel hektaril kasvatatakse varajast kartulit, lisaks porgandit, peakapsast, lillkapsast, leht- ja brüs-

selikapsast, sellerit, suvikõrvitsat, kabatšokki, sibulat...

Vana laudahoone, kus kunagi ehk linnuvabriku noorkarja peeti, on nüüd hoidlaks-panipaigaks. Kartul, peakapsas, punapeetid on ilusti põrandale laotatud, sibul aga võrkkottidesse pakitud ja paksu kangaga kaetud. Puhur ajab kanga alla sooja õhku. Märg sügis, sibul tahab kuitamist...

Peipsiäärrega ei võistle

“Ei, Peipsi-äärsete sibulakasvatajatega meie ei võistle, tahame lihtsalt võimalikult suurt sortimenti köögivilja kasvatada, siis on ostjal, olgu selleks siis restoran või mõni kokkuostja, ühest kohast lihtsam kõik kätte saada,”

kõneleb Arvo Olek. Siin ei mõeldeta kasvatatu koguseid tonnides või tsentnerites, rohkem ikka kilodes. See tähendab aga, et pole mõtet kasutada ka suurtootmisele omaseid suuri masinaid.

“Köögiviljad külvame kolmekesi, varajase kartuli võtame kombainiga, aga ülejäänud köögiviljad – erinevad kapsad, porgandi, peterselli, sibula, kogu maitserohelise, suvikõrvitsa, peedi – koristame kõik käsitsi,” räägib Arvo Olek firma igapäevatoost. Jaanipäevast kuni oktoobri keskpaigani on põldudel igapäevaselt abiks 5–6 saagikoristajat. Eestlast on küll läbi aegade põlluharijaks peetud – vanaõnagi ütleb, et põllumees põline rikas – aga eestimaalasi on

nende koristajate hulgas parimal juhul pool. “Eestlane ei taha seda tööd teha,” tunneb põline põllumees oma kaasmaalasi, “ukrainlased tulevad aga hea meelega.”

Kuigi töö käib valdavalt käsitsi, mahetootjaks Talismaa juht firmat ei pea. “Paneme küll väetist nagu normid ette näevad ja herbitsiide kasutame tunduvalt vähem, aga oleme siiski poolöko, mitte päris ökotootjad,” iseloomustab Olek oma tootmisviisi. “Ja kindlasti pole me suurtootjad, oleme nišitootjad.”

Oma niš

Et firma tegutseb omas nišis juba 30 aastat, annab kinnitust, et õige niš on leitud.

“Siia suure linna külje alla selline tootmine kindlasti sobib,” usub põllumees, “ei kujuta ette, kuidas näiteks Võrumaalt tuleks köögiviljakasvataja Tallinna restoranidele värsket pakkuma. Igal pool ikka oma.”

Nüüd, mil saak koristatud ja enamikus ka müüdud, on kokkuvõtete tegemise aeg. Põllumehed taotlevad läbi ministeeriumi ikaldustoetusi Euroopa Liidult. Kas ka Talismaa peremees kirjutab avlduse toetuse saamiseks?

“Eks kümnendik saagist ikka põldu jäi, igal aastal jääb midagi,” arutleb Arvo Olek. “Aga et avaldus... Olen kõik need aastad ilma toetusteta hakkama saanud, küllap teenin selgi aastal palga välja,” usub mees. ■

KangaDzungel

NOVEMBRIS TUULUTAME RIIULEID!

KOGU KAUP

-60%

E-poes aasta lõpuni kõik kaubad -75% www.kangadzungel.ee Novembris outlet'ides kogu kaup -80%

KANGADZUNGEL XXL TALLINN TALLINN
TALLINN, Tartu mnt.35 Pärnu mnt. 558a Mustamäe tee 12
Tel. +372 6213105 Tel: +372 6003443 Tel: +372 6562869
E-L 10-19 P 10-15 E-R 10-20, L-P 10-18 E-R 9-19, L-P 9-18

HAAPSALU-OUTLET HAAPSALU PÄRNU
Lihula mnt. 3 Jaama 9 Karja 6
Tel: +372 4778200 Tel: +372 4737034 Tel: +372 4431460
T-R 10-18, L 10-15 T-R 10-18, L 10-15 E-R 9-18, L 9-15

TALLINN-OUTLET TARTU KURESSAARE
Tartu mnt. 35, II korrus Turu 14 Kihelkonna mnt. 3
Tel: +372 7352277 Tel: +372 6215786
E-R 10-18, L 10-17 E-R 10-20, L-P 10-18 E-L 10-18

Rovio endine juht alustaks Tallinna-Helsingi tunneliga tuleval aastal

□ Mänguarendaja Rovio endine juht Peter Vesterbacka plaanib alustada Hiina investorite abil Tallinn-Helsingi tunneli ehitamist juba järgmisel aastal ning plaanib tunneli valmis ehitada viie aastaga.

Plaan on edasi liikuda nii kiiresti kui saame ja kui kõik lähed plaanipäraselt tahame tunnelit puurida hakata juba järgmisel aastal, ütles Vesterbacka videointervjuus Estonia/Finland 200 koostööseminaril.

Vesterbacka sõnul tuleb 70 protsenti projekti rahastusest Hiina investoritelt ning ülejäänud kohalikest pensionifondidest ja kohalikest investoritelt.

Tunneli ehitamisel on plaanis rajada neli peatust, millest esimene on Tallinnas, teine 15 kilomeetrit Helsingist, kolmas Otaniemis Aalto ülikooli kampuse juures ning viimane Helsingi lennujaamas. Vesterbacka sõnul peaks tulevikus Tallinnast Helsingi lennujaama jõuda 20–25 minutiga.

Vesterbacka plaanide kohaselt hakkavad tunnelis sõitma rongid kiirusel 350–400 kilomeetrit tunnis. Tema sõnul ei ole tegemist tehniliselt suure väljakutsega, kuid tunnel saaks ehitatud rekordilise ajaga ning prognooside kohaselt saaks tunneli kõige varasemalt avada 2023. või 2024. aastal.

Ettevõtja sõnul on tunnelite puurimise tehnoloogia viimasel ajal väga palju arenenud ning tema plaanide kohaselt saab tunnelit puurida 12 masinaga korraga kuues suunas. Tunneli diameeter oleks Vesterbacka plaanide kohaselt 17 meetrit, mis võimaldaks lisaks algsetele kiirrongidele lisada tunnelisse hiljem ka uusi tehnoloogiaid.

Vesterbacka juhtis tähelepanu, et rongipeatuste lähedale peab looma ka odavad elamispiinnad, kuna see toob Tallinna-Helsingi piirkonda juurde ligikaudu 200 000 uut elanikku. Tema sõnul on kallid elamispiinnad peamine faktor, mis takistab kiiresti arenevate piirkondade nagu Stockholm, Silicon Valley ja Hongkogi arengu jätku. ■ (BNS)

PALJUDES KOHTADES JÄTKAVAD SENISED JUHID

Selge pilt: uued valla- ja linna

VOLIKOGU ESIMEES

Anija vald
Harku vald
Jõelähtme vald
Keila linn
Lääne-Harju vald
Kiili vald
Kose vald

Jaan Oruaas (VL)
Kalle Palling (RE)
Väino Haab (RE)
Tanel Mõistus (RE)
Külli Tammur (VL)
Merje Volt (VL)
Uno Silberg (VL)

VALLAVANEM/LINNAPEA

Arvi Karotam (VL)
Erik Sandla (IRL)
Andrus Umboja (RE)
Enno Fels (RE)
Jaanus Saat (VL)*
Aimur Liiva (VL)
Merle Pussak (VL)

Valimiskomisjoni esimees Ulvi Pallase (paremal) õnnitleb volikogu juhti Külli Tammurit. Allar Viivik

Lääne-Harju volikogu valiti juhtima Külli Tammur

□ 30. oktoobri õhtul avais- tungit pidanud uue Lääne-Harju volikogu valis ühehäälselt esimeheks Külli Tammuri. Asejuhid on Olga Kugal ning Tanel Lambing, vallavanem saab tõenäoliselt ametisse laupäeval.

Allar Viivik

allar@harjuel.ee

Lääne-Harju valimiskomisjoni juht Ulvi Pallase oli esimese istungi kutsunud kokku Vasalemma vallamajja. Kohal olid kõik 21 saadikut, kellest 13 kuuluvad valimisliitu Valimisliitude Ühendus.

Esimese päevakorrapunktina tuli valida uuele esinduskogule esimees. Valimisliitude Ühenduse nimekirjas 401 häält kogunud Jaanus Saat esitas Külli Tammuri kandidatuuri. "Olen Sisekaitseakadeemia ning Tallinna ülikooli haridusega. Töötan keskkonnaalal. Padise volikogusse olen kuulunud kolmes koosseisus, neist kahes viimases olnud esinduskogu juht," ütles Tam-

mur, kes kogus valimistel 134 häält. Plaanidest rääkides ütles naine, et tööd on uue valla käivitamisel väga palju. Omavalitsusel puudub põhimäärus, arengukava, üldplaneering ning muudki alusdokumendid. Volikogul pole kodukorda ning puudu on muudki olulist. "Saadikutele soovitan, et ärge pöörake tähelepanu sellele, kes on kõvem. Teenige rahvast ja valijaid," soovitas Tammur.

Salajasel hääletusel olid saadikud üllatavalt üksmeelsed. Külli Tammur kogus 21 häält ning asus volikogu juhtima. Valimisliitude Ühendus tegi ettepaneku valida kaks aseesimeest. Saadik Elena Villmann (VL Hea Tahe) arvas, et kaks aseesimeest on liiga palju. "Kohad ei ole palgalised," vastas Tammur. Kandidaatideks esitati Olga Kugal ning Tanel Lambing (mõlemad Valimisliitude Ühendus) ning Jaan Alver (Reformierakond). Esimese aseesimehe ametisse sai kunagine Vasalemma volikogu juht Olga Kugal (14 poolthäält) ning teise aseesimehe ametisse Keila valla mees Tanel Lambing (sa-

INTERVJU

Vallavanema kandidatuuri hääletatakse Lääne-Harju volikogus homme hommikul. Kandidaat on valimistel 401 häält kogunud Jaanus Saat, kes kandideeris valimisliitus Valimisliitude Ühendus. Pärast volikogu esimest istungit andis Saat Harju Elule intervjuu.

Laupäeval saab ametisse vallavanem. Kui palju on aga uues vallavalitsuses liikmeid ning kas esindatud kõik endised Lääne-Harju neli omavalitsust?

Jaanus Saat: Edasi saab olema väga palju tööd, mis tuleb suhteliselt kiiresti ära teha. Vallavalitsuse liikmeid saab olema seitse ning kõik neli omavalitsust saab olema esindatud.

Kõik olemasolevad vallavalitsused töötavad kuni selle aasta lõpuni. Kuni aasta lõpuni juhid vallavalitsuste tööd piirkonna juhid. Kolme vallavanema ja ühe linnaapea volitused kehtivad kuni 4. novembrini.

Kus hakkab käima koos volikogu? Kus asub uue valla valitus?

Esialgu hakkab volikogu koos käima erinevates kohtades ehk Vasalemmas, Padisel, Keila vallas ja Paldiskis. Meie eesmärk on tulla rahvale lähemale ning et elanikud saaksid mugavalt tulla istungeid vaatama ja kuulama. Uus vallavalitsus hakkab paiknema Paldiskis.

Millised on lähinädalate suurimad ülesanded? Nagu ütles eile Külli Tammur, siis pole uuel omavalitsusel mitte midagi, aaltes üldplaneeringust ja arengukavast kuni volikogu pitsatini välja.

Lähinädalate suuremad ülesanded on uue põhimääruse koostamine, 2018. aasta ühine eelarve ning panna kokku toimiv meeskond. Aga juba täna me tegeleme nende küsimuste lahendamise, et kõik asjad saaks kiirelt toimima.

Kas 1. jaanuariks on vallavalitsuse uus struktuur paigas? Kui palju inimesi ametnikena tööle hakkab?

Selleks ajaks on uus struktuur kindlasti paigas. Sellega oleme juba aktiivselt tegelema. Ametnike arv jääb umbes 70 inimese kanti.

Kuidas leitakse uuele vallale lipp ja vapp?

Uus vallavalitsus saab järgmine nädal paika ning koheselt hakkame tegelema nende küsimustega. On mitmeid võimalusi, kuidas uus lipp ja vapp valida. Soov on kaasata ka elanikke, et ka nemad saaksid valikuprotsessis osaleda.

muti 14 häält). Jaan Alver kogus seitse häält.

Kõik senised vallavanemad ning Paldiski linnaapea esitasid volikogule tagasiastumispalve. Kuni uue vallavanema ja -valit-

suse ametisse asumiseni täidavad nad siiski endiseid ülesandeid. Järgmisel korral on volikogu Vasalemmas koos laupäeval, 4. novembril. Siis hääletatakse ametisse vallavanem. ■

Harju mõttega!

"Ootan väga talve, mil temperatuur kukub alla 20 külmakraadi."

Claudia Laurens, vabatahtlik Hispaaniast / Viimsi Teataja

Kuri karjas

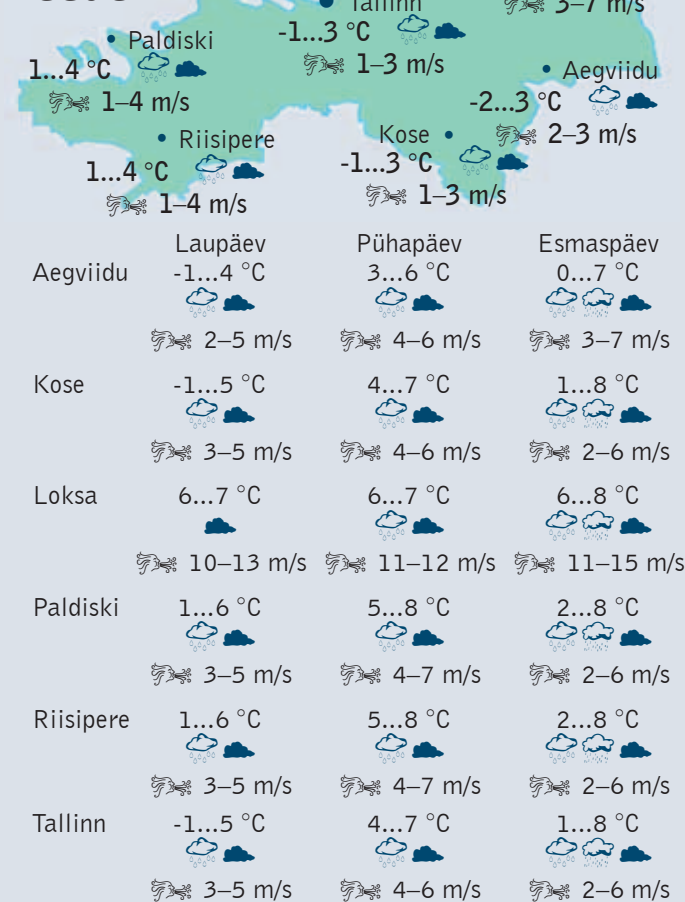
Kehaline väärkohtlemine

• 31. oktoobril teatati, et Keila linnas Pae tänaval asuvas korteris löi 22-aastane mees 23-aastast naist ning tekitas temale kergemaid vigastusi. Politseinikud pidasid mehe kinni.

Tulekahju

• 31. novembri õhtul kell 21.32 teatati, et Loksal Ranna tänaval on süttinud põlema ehitusjärgus maja juurdeehitus. Päästjad kustutasid tulekahju kella 23.51ks.

Iilm Harjumaaal Reede

Lühidalt

Jõelähtme vallavanemaks valiti tagasi Andrus Umboja

Esmapäeval toimunud vallavalikogu istungil valiti Jõelähtme vallavanemaks 15 poolthäälega 16st tagasi senine vallavanem Andrus Umboja Reformierakonnast. Reformierakond ja Sotsiaaldemokraatlik Erakond sõlmisid Jõelähtme vallas valitsusliidu lepingu, mille kohaselt jätkatakse sama koalitsiooni ka järgmisel neljal aastal. Vallavanem Andrus Umboja sõnul on valitsusliidu lepinguga kokku lepitud, et suurimad investeeringud järgneval neljal aastal lähevad valla koolidesse, lasteaedadesse ja teedesse. (HE)

Volikogu esimees Väino Haab (vasakul) ja vallavanem Andrus Umboja. Jõelähtme VV

Rae vallavanemaks Mart Võrklaev, volikogu esimeheks Laine Randjärv

Möödunud teisipäeval allkirjastasid Reformierakonna ja IRLi Rae piirkonna juhid Mart Võrklaev ja Priit Põldmäe koalitsioonilepingu. Koalitsioonipartnerid leppisid kokku, et volikogu esimeheks saab Laine Randjärv (RE) ja aseesimehele kohale asub Agu Laius (IRL). 25-mandaadilisest volikogust sai Reformierakond 14 kohta ja Isamaa ja Res Publica Liit 3 kohta. (HE)

Loksa saab linnaapea 23. novembril

Loksa linnas võitis valimised ülekaalukalt senigi linnas võimu teostanud Keskerakond, saades 15 volikogu mandaadist 13. 26. oktoobril valiti uue volikogu poolt esimeheks senigi seda ametit pidanud Rein Heina. Järgmisel volikogu istungil 9. novembril valitakse tõenäoliselt volikogu aseesimees ja komisjonide esimehed. Linnaapea osas loodetakse otsustada 23. novembril. Kas jätkab senine linnaapea Värner Lootsmann või keegi teine, selgub siis. (HE)

Juhid on enamjaolt paigas

Kuusalu vald
Loksa linn
Maardu linn
Raasiku vald
Rae vald
Saku vald
Saue vald
Viimsi vald

* tegu on kandidaadiga

Marti Hääl (VL)
Rein Heina (KE)
Ailar Lyra (KE)
Tiina Rühka (VL)
Laine Randjärv (RE)
Tiit Vahenõmm (RE)
Harry Pajundi (RE)
Taavi Kotka (RE)

X
X
Vladimir Arhipov (KE)
Andre Sepp (RE)
Mart Võrklaev (RE)
Marti Rehema (VL)*
Andres Laisk (VL)*
Siim Kallas (RE)*

Raasiku vallavanem Andre Sepp: Mu peamine ülesanne on koostöömeelt taastada

31. oktoobril valis Raasiku vallavolikogu vallavanemaks 46-aastase Andre Seppa, kes on varasemalt töötanud Harju politseiprefektuuris, olnud Harjuma Omavalitsuste Liidu esimees, riigikogu asendusliige ja ka Raasiku vallavanem.

Andres Tohver
andres@harjuelu.ee

Andre Sepp, Te olite Raasiku vallavanem aastatel 1999–2011. Mida te peate oma tolle perioodi suurimateks saavutusteks?

See oli pikk aeg, mille sisse jäi väga palju asju. Omandireform ja maareform tulid lõpule viia. Väikseid võite oli päris palju. Kulminatsioon saabus Aruküla põhikooli renoveerimise ja juurdeehitusega, mis valmis 2010. aastal.

2011. aastal sai Teist riigikogu asendusliige. Mis oli kannapöörde põhjuseks, et te jätsite Raasiku valla ja jätkasite Toompeal?

Iga valdkonna esindaja võib kuuluda riigikokku ja see ei olnud Raasiku vallast äraminimine. See ei olnud kuidagi põgene mine. Pigem võiks öelda, et praegu saab seda tööd jätkata.

Mida õnnestus viie ja poole aastaga riigikogus ära teha?

Neid asju oli päris palju, mis puudutab seadusloomet ja mis võib-olla väga välja ei paista. Endale meenub eeskätt töö väliskomisjonis. Meil on väliskomisjoni riigikogu väliskomisjon,

mis on suuresti konsensuslik komisjon. Eesti riigi välisesindused on sümpaatsed.

Koostasid ka kohalike omavalitsusüksuste teede raporti, kus ma osutasin puudustele riigikogu ees ja nendega on täna osaliselt arvestatud. Vaidlused haldusreformi üle olid riigikogus igapäevased. Mul oli pikem ja suurem töö algusest lõpuni uue hädaolukorra seaduse menetlemisel.

Eelmise aasta novembris Reformierakond langes opositsiooni. Teie kui asendusliige jäite oma kohast ilma. Mida järgneva aasta jooksul teinud olete?

Selge see, et kui ma asendusliikmena läksin riigikogusse, ma pidin arvestama sellega, et võib tulla muutusi.

Pärast riigikogu ma olen olnud Harju Tarbijate Ühistu nõukogu liige ja saanud COOP Eestit nõustada klient-omaniku programmi käivitamisel. Osalesin Eesti Mootorrattasporti Föderatsiooni töös.

Mul on hea meel, et sain tegelda üsna palju oma pere ja lastega, mis olid jäänud pikalt tagaplaanile. Mul on kolm last.

Te olete Reformierakonna liige, aga kohalikele valimistele te tulite ikkagi valimisliiduga Raasiku Vald. Millest säärane otsus?

See otsus ei olnud isiklikult minu tehtud. See oli meie meeskonna otsus. Reformierakonna Raasiku organisatsioon arvas, et me peame küsima inimeste käest, millised on nende eelistused. Teatavasti on alati nii, et

väikemas kohalikus omavalitsuses suurem osa aktiivseid inimesi on mitteerakondlikud ja väiksem osa erakondade liikmed.

Kui palju Teie valimiskampaania maksma läks?

See aruanne on alles esitamisel. Need summad olid suhteliselt tagasihoidlikud, inimeste omapanustamise peal. Mingisuguseid muid sponsoreid meie valimisliidul ei olnud.

Kui Te saite 15. oktoobril teada valimistulemuse – 8 kohta 17st –, siis see oli alles pool võitu.

Jah, muidugi. Oli tunda pünevust kahe suurema liidu vahel (valimisliit Raasiku Vald ja valimisliit Kodukoha Eest – A.T.) ja see tulemus võis olla suhteliselt etteennustatav. Meil oli unistus, et me saame enamuse, aga sellest jäi puudu 24 häält.

Siis on veel üksikkandidaat Garina Toomingas ja Tõnu Suurkuusk valimisliidust Üheskoos Edasi. Kumma neist ära moositate?

Mul ei ole mingit moosi olnud. Eks seal oli vallavanemate võitlus. Mina helistasin valimisliit Ants Kivimäele (Kodukoha Eest liige – AT), helistasin Garina Toomingale, helistasin Tõnu Suurkuusele. Õnnitlesin neid, soovisin läbirääkimisi pidada.

Üritasin korduvalt alustada läbirääkimisi ka teise suure liiduga (Kodukoha Eest – A.T.), sest koostöö oleks ju parem, kui oleks laiem, aga nad vältisid seda, vältisid kohtumist üldse arutamiseks. Viimane kõne oli veel valimistajärgsel reedel, kui öeldi, et Andre, ära torma, aega on.

Jäin ootama nende reaktsiooni, aga seda enam ei tulnud.

Üks seltskond oli ühe poolt ja teine teise poolt, ei olnud nõus selles osas järeleandmisi tegema.

Ja otsustav üheksas hääl tuli...

Valimised on ju salajased, aga Tõnu Suurkuusk on avaldanud toetust. Nüüd on ka läbirääkimised nende valimisliiduga erinevatel valdkondlikel teemadel. Otsustajaks jäi Tõnu Suurkuusk ja ta on lubanud meid toetada.

Kui kaua ennast Raasiku vallavanema ametis näete?

Minu elu on olnud väga pikalt nelja-aastases tsüklis. Mu peamine ülesanne oleks, niipalju kui võimalik, koostöömeelt taastada. Ma usun, et väikese valla volikogu peaks olema oluliselt ühtlasem, kui ta praegu välja paistab.

Kavatsen olla neli aastat vallavanem. See on praegune seadusest tulenev perspektiiv. Olen seda pikalt planeerinud, ja nagu ma ka volikogu ütlesin, soovin seda vastutust kanda. Hea koostööna peaks see olema võimalik.

Ja millised oleksid Teie esimesed ettevõtmised vallavanemana?

Esimene ettevõtmine on viieliikmelise vallavalitsuse moodustamine. Siis tuleb asjadele reaalselt otsa vaadata, mis on lahtised asjad, mis on pooleli. Volikogu liikmena olen ma üldjoontes kursis, mis vallas toimub, aga see sõltub väga palju vallavalitsuse moodustamisest ja ka ametkonnaga koostumisest, mida ma tahan kindlasti teha. ■

Viimsi volikogu esimeheks valiti Taavi Kotka

Teisipäeval toimunud Viimsi vallavolikogu istungil valiti volikogu esimeheks Reformierakonna nimekirjas kandideerinud ettevõtja Taavi Kotka. Volikogu aseesimehe kohale asus Sotsiaaldemokraatliku Erakonna liige Ain Pinnonen. Kotka poolt hääletas 12 volikogu liiget, volikogus on 21 kohta.

Viimsis moodustasid koalitsiooni Reformierakond (9 kohta volikogus), Sotsiaaldemokraatlik erakond (2) ja Valimisliit Ranarahvas (1). 7. novembril toimunud volikogu istungil valitakse vallavanem, kandidaadiks on Siim Kallas. (HE)

Taavi Kotka.

Viimsi SV

Saku volikogu juhiks endine vallavanem

Saku vallavolikogu valis esimeheks eelmise Saku vallavanema Tiit Vahenõmme, kes kandideeris valimistel Reformierakonna nimekirjas. Vallavanema kandidaadiks on valimisliidu Väikelinn esinumber Marti Rehema. Saku vallas sõlmisid koalitsioonilepingu valimisliit Väikelinn, valimisliit Kodu ja Eesti Reformierakonna Saku piirkonna organisatsioon. Koalitsioon kavatses järgmise nelja aasta jooksul ehitada Teaduse 1 hoone ümber kooli gümna-

siumi osaks, ehitada uue spordihoone, tervisekeskuse, sotsiaalimaja ja põhikooli. (HE)

Saue volikogu juhhib Harry Pajundi

Saue vallavolikogu valis esimeheks Harry Pajundi, kes oli valimistel Reformierakonna esinumber. Koalitsiooni moodustasid valimised võitnud ning volikogus enamuse saanud valimisliit Koostöö – Meie vald, Reformierakond ja IRL. Saue vallavanema kandidaadiks on valimisliidu esinumber ja endine Saue vallavanem Andres Laisk. (HE)

Teave

Keila venekeelsete koolide esikümnes

- Tabelis on järjestatud ka 40 venekeelset kooli. Harjust on kõrgeimal kohal Keila ühisgümnaasium (8.). Eesti keel teise keelena on suurepärase tulemus ehk 96,2 punkti. Sellega ollakse ees isegi esikoha omanikust ehk Narva keeltelütseumist (keskmine 87,1). Veel hinnati laia matemaatika ning inglise keelt.
- Paldiski ÜG on tabelis 23. ja Maardu gümnaasium 34. kohal.

Maakonna koolid jõudsid edetabelis 20 hulka

Värskelt SA Innove ja ajalehe Postimees koostatud riigieksamite tulemuste tabelis on 116 eesti- ja 40 venekeelset keskkooli või gümnaasiumit. Esimese 50 hulgast on üheksa Harju kooli. Samas ei näita kohad edetabelis tegelikku seisu ning paljusid koole ei annagi võrrelda.

Allar Viivik

allar@harjuelu.ee

Tabeli koostamisel arvestati tänavuse kevade kolme riigieksami tulemusi. Need olid eesti keel, lai matemaatika ning inglise keel. Arvestati eksamite keskmist tulemust.

Kolm esimest kohta võtsid Tallinna tippkoolid ehk Realkool, Inglise kolledž ning Prantsuse lütseum. Neljanda koha sai esimene mitte-Tallinna kool ehk Tartu Hugo Treffneri gümnaasium.

Harju koolidest tegi tublima tulemuse Saue gümnaasium. Kevadel saavutasid sauelased eesti keeles keskmiselt 64,6, matemaatikas 62,2 punkti ning inglise keeles koguni 83,79 punkti.

"Inimlikul tasandil on kindlasti hea meelel lugeda kooli heast kohast selles edetabelis," rõõmustas Saue gümnaasiumi värske direktor Robert R. Lippin. Tema sõnul pole kahtlust, et õpetajad teevad lastega head tööd ning headele tulemustele laotakse vundament juba lasteaias ja põhikoolis.

Samas ei maksa Lippini sõnul unustada, et nende edetabelite tegemine põhineb statistikal ja meetoodikal ning tulemusega saab "mängida". "Ehk siis erinevate aastate tabelid ei ole kindlasti omavahel üks ühele võrreldavad. Ka selle aasta edetabelis on ju meetoodikat täiustatud, mis iseenesest on tervitatav," ütleb koolijuht.

Veel arvab Lippin, et edetabelite varjus unustatakse ära: võrreldakse pirne ja õune. Ehk

esiviisiku koolides on tugev eelvalik nende õpilaste osas, kes üldse õppima asuvad. Nendega konkureerivad lähipiirkonnast kõik lapsed vastuvõtvad koolid. Ja teiseks tuleks vaadata lisandväärtust – milline on see "algmaterjal", millises mahus tööd on tehtud ja kuhu sellega välja jõutud.

Vaid koht tagapool asub Viimsi kool. Sealsed õpilased kogusid eesti keeles 67,3, laias matemaatikas 49,6 ja inglise keeles hea tulemuse ehk 91,63. "Eksamitulemuste pingerida näitab otsest lõpetanud lennu eksamisoorituste koondtulemit. Neid pingeridasiid jälgivad paratamatult nii koolid kui kindlasti ka lapsevanemad ja õpilased. Aga need ei peaks kindlasti olema ainsaks aluseks kooli kvaliteedi üle otsustamisel," leiab kooli gümnaasiumiosa õppejuht Ingrid Hermet.

Viimsi jaoks on sedavõrd kõrge koht eksamitulemuste pingereas esmakordne. "On põhjust rõõmustada nii lõpetanud ühtse ja motiveeritud lennu kui ka meie õpetajate jätkuvalt hea töö üle," kiidab Hermet.

Inglise keele eksamitulemused on Viimsi riigi keskmist juba aastaid kümnekonna protsendiga ületanud. Tänavu lisandub aga eriti kõrge keskmine ja mediaantulemus. "Rõõmustame ka jätkuvalt stabiilse eesti keele riigieksami tulemuse üle, mis sel korral samuti korralikult riigi keskmist ületas, ja matemaatika üle, kus jõudsimme riikliku keskmisega võrreldava tulemuseni," räägib õppejuht.

22. kohal asub Loo keskkool, kus näidati samuti head inglise keele taset (punkte 82,5), 30. kohal Kose gümnaasium, 33. Tabasalu ühisgümnaasium, 39. Jüri, 42. Saku, 45. Loksa (märkimisväärne tulemus eesti keeles ehk 78,2 punkti) ning täpselt 50. kohal Kuusalu. Napilt jäi esiviiskümnest välja Keila kool ja seda 51. kohaga. Kiili asub 64., Paldiski 97. ning Maardu 113. kohal. ■

Viimsi kool.

Allar Viivik

Harju Elu

www.harjuelu.ee

Vastutav väljaandja
Ülo Russak 631 1456
Peatoimetaja Marko Tooming 646 2215
Toimetus Allar Viivik, Andres Tohver 646 2215, 5554 0683
Küljendus Lauri 'PL'

Lumiste 646 2215
Müügijuht Relika Tisler 646 2214, 5562 5500
Postiaadress.
11317 Tallinn, Pärnu mnt 139E/11, e-post info@harjuelu.ee
Astu läbi Pärnu mnt 139E/11, II korrus, tuba 23, kell 10–16
Maakonnaleht

Harju Elu, tellimisindeks 69 841
Trükk AS Printall
Reklaami sisu ja lugejakirjades toodud seisukohtade eest toimetuse ei vastuta.
Reklaamide laekumise tähtaeg reedeseis lehenumbriise on neljapäeval kell 12.00.

Vox populi, vox Dei

Kas jälgite igal sügisel avaldatavat keskkoolide riigieksamite edetabelit?

Mait Tõitoja
Keila kooli direktor

Muidugi tuleb jälgida asju, mis ajakirjanduses avaldatakse. Jälgimine ja andmete tõlgendamine on vajalik, sest lapsevanemaid erutab see teema väga. Kool saab ka siit kindlasti omad järeldused teha. Edetabel näitab selle päeva noorte sooritust vastavas õppeaines. Kahjuks ei näita tabel sisendit ehk tundide hulka, mis üks või teine kool oma õppekavaga panustas tulemuste saavutamiseks.

Heli Veersalu
Saku hariduse peaspetsialist

Sedavõrd ei huvita, et ootaks. Aga kui see edetabel meediasse paisatakse, siis vaatan koolide positsioonid üle. Nii kaua, kui tähelepanu keskmes on "näitajad", mis peegeldavad ainult kolme riigieksamil saadud numbreid, ei pea ma seda edetabelit vajalikuks. Minu meelest mõjutavad riigieksamid õppeprotsessi, kuna nende tulemuste alusel võivad "näitajad" kujuneda eesmärgiks omaette.

Maret Lepiksaar
Keila linna elanik

Ei, ma ei jälgri riigieksamite tabelit. Küll aga jälgisin kevadel koolide edetabelit ja ma ei tea, kas see on koostatud vaid riigieksamite põhjal. Vaatasin sellepärast, et mu tütar oli lõpetamas just põhikooli ning uurisime, millisel kohal soovitud kool (Nõo Reaalgümnaasium) edetabelis paiknes. See ei olnud otsustamisel määrav, kuid andis lisakindluse.

15 keskkonnateadlikku nõuannet

Valdo Jahilo

1. Vaata, milliseid märgiseid tooted pakenditel kannavad. Eelista keskkonnateadlikult ning väikese ökoloogilise jalajäljega tooteid. Tunned need ära luige- ja lillekujulise märgise järgi.
2. Poodi minnes võta kaasa oma korduvkasutatav kott, kohapealt ostes kasuta võimaluse korral mitte plastik- vaid paberkotti.
3. Õpi sorteerima prügi ning püüa see komme endale ja oma lähedastele või kolleegidelegi sisse harjutada.
4. Ole eeskujuks ja loo trende. Nt kui palud kohvikus kallata kohvi papptopsi asemel kaasasolevasse termostassi, on see märk keskkonnateadlikust käitumisest.
5. Ütle kindel ei ühekordsetele sööginõudele. Milleks neid papp-aldrikuid, plastkähvleid- ja lusikaid arutult raisata?
6. Valmis kodukeemia kasutamise asemel tuleta meelde ema või vanaema soovitus, kuidas naturaalseid aineid kasutades (äädikas, sooda, vesi või biolagunevad puhastusvahendid) on võimalik sama tulemust saavutada.
7. Loobu ühekordsetest raseerijatest ning proovi vahelduseks habemegeeli või vahu asemel vahuseepi ja vahutit.
8. Kogu ja vii panditaara automaati. Niisamuti toimeta ka tühjakas saanud patareidega. Poolikuid vanu pihusteid, kemikaalipurke, suruõhuga täidetud balloone ja muud kodukeemiat ära tühjenda kraanikaussi või WC potti.
9. Kodutehnikat (või lambipirne) ostes jälgi nende energia- ja veetarvet, mis on pakendile märgitud.
10. Loobu paberarvetest ja otsepostist.
11. Kingi inimestele pigem emotsioone ja elamusi, mitte asju.
12. Selle asemel, et omada, proovi pigem laenutada või neid kaaslasega jagada (nii raamatuid, sõiduvahendeid, riideid jms).
13. Ennast või toidunõusid pestes ära lase veel niisama joosta.
14. Ruumidest lahkudes tõmba pistikust välja asjad, mis seal niisama voolu neelavad.
15. Selle asemel, et harjutada end taarasse villitud veega, eelista joogiks kraanivett. ■

Mõned mõtted mõtlemiseks

Kaire Usen
Ajakirjanik

Kunagi ammu räägiti ühest nukuteatri lavaduse ajal avama dekoratsiooniks olnud värava. Kui ta selle unustas ja talle seda ainsat kohustust meelde tuletati, vastas mees rahulikult: "Mis loeb univerversumi seisukohast üks nukuteatri jalgvärv!"

Tal oli mõneski mõttes õigus, sest maailmas on palju tähtsamaid asju, mille peale mõelda. Ehkki töö tegemata jätmist ei saa muidugi heaks kiita, kulub selle mehe suhtumine praegusse aega väga ära. Kui me muul ajal ei suuda argiasju unustada või igapäevaseid uudiseid ignoreerida (need on lihtsalt igal pool!), siis hingede ajal tasub seda rutiini muuta.

Selle aasta kohalikud valimised olid intensiivsed ja täitsid pikka aega enamiku meediakanalid. Paljud muud elulised uudised jäid selle kõrval märkamatuks. Meediaportalides võis kogeda inimeste pahameelt, aga ka tõsist viha nii Eestis kui maailmas toimuva ja kaasinimeste vastu, ka lootusetust, usu puudumist tulevikku.

Vastuoluline on see, et kui inimestega rääkida, siis enamik tegelikult ei mäleta, kuidas läksid eelmised valimised või kes olid ministrid paar aastat tagasi (rääkimata kaugemast ajast), ei mäletata enda kunagisi argiprobleeme ega uudiseid, mis ilmumise ajal löid justkui jalust maha. Kui me neid asju tegelikult sügaval sisimas ei väärtusta, siis kas tasub lasta neil enda üle võimust võtta? Kui paljud meist mäletavad, mis probleemid olid meil aasta, viis või kümme aastat tagasi?

Võitle olulise eest

Peab mees pidama ka seda, et probleemid ja soovid muutuvad ajas. See, mida me tahame täna, ei pruugi homme enam oluline olla. Nõukogude ajal unistas enamik vaid sellest, et kauplused

oleksid kaupa täis ja saaks vabalt reisida. Nüüd ajab inimesi see kunagine lihtsameelne soov naerma. Mõni aeg hiljem olid ärkamisaja, iseseisvuse taastamisega seotud unistused, kuid samal ajal ka talongiaja, kauba- puudusega seotud probleemid ja hirm Venemaa ees. Tundus, et kui need saab lahendatud, siis on õnn õue peal. Aga ikka tulid uued probleemid ja unistused asemele.

Eesootav on aeg parim mälestuste ja lugude kogumiseks, oma vaimu tugevdamiseks, uue lootuse tekkimiseks.

Seegi peaks olema märk, et iga argiuudis või -probleem pole nii oluline. Iga asi, mis tundub algul hull, ei pruugi kokkuvõttes üldse seda olla. Ja vastupidi, algul tühisena tundunud asjad on kokkuvõttes meie elus olulise väärtusega.

Õppigem nägema suuremat pilti, asjade omavahelisi seoseid, mõistma ennast ja arendama oskust panna ennast teiste olukorda. Võidelda tasub pikemas perspektiivis oluliste asjade eest, mitte hetkeliste emotsioonide või päevauudiste ajal.

Eile, 2. novembril, oli hingede päev: nii sel õhtul kui ka järgneval pimedal ajal kuni jõuludele ni vaadatakse rohkem enda sisse, mõeldakse olnule, kes olid meie esivanemad, mis elu nemad elasid või mis on tegelikult üldse elu väärtus ja eesmärk.

Kui argirutus võib minevik tunduda tühine, siis aastaid hiljem tihti ka

hetsetakse, et ei küsitud vanaemadelt-vanaisadelt õigel ajal oma suguvõsa või kaugema mineviku kohta.

Seega on eesootav aeg parim mälestuste ja lugude kogumiseks, oma vaimu tugevdamiseks, uue lootuse tekkimiseks.

Me saame hakkama

Kui käisin eelmisel suvel Poolas Augustowi kandis, oli mul imelik mõelda, et seal võitles mu vanaisa (jah, ta oli sündinud 1891 ja oli vanaemast 25 aastat vanem) I maailmasõja lahingutes ja sai põlvest haavata. Ta oli rääkinud hiljem, kuidas rongiga Leedu suunas sõites paljud noored poisid hirmust värisid või lausa peast segi läksid. Hirm sõja ja surma saamise ees oli suur. Tema oli aga öelnud, et "ma tulen tagasi, kas sõtta ma ei jää!". Ja tuligi, oli ka Vabadussõjas reservis ning elas üle 80 aasta vanaks.

Kui algaval pimedal ajal – novembris või detsembris – külastate oma sugulasi, siis paluge igaühel mõni minevikulugu rääkida. Kui varem tuli kõik kirja panna, siis nüüd on vaeva vähem – lindistage lood telefoni või diktofoniga üles. Te võite saada nii enda kui oma suguvõsa kohta palju põnevaid ja uusi asju teada, mis aitavad teil enda elu uut moodi mõtestada ja praegust aega teise pilguga vaadata.

Hästi, praegune aeg võib tunduda paljudele raske, aga kas me tahaks ikka minevikku tagasi või mida teeksime, kui olukord oleks veel hullem? Ilmselt hakkaksime siis meenutama, kui ilusad olid Eesti jaoks aastad 1991–2017 ja paljud tänased probleemid tunduks tühistena.

Meie taust, kogemused ja minevikulood on need, mis aitavad elus toime tulla, näha asju teises valguses või mis veelgi tähtsaim – hinnata praeguse aja eelseid, võtta kergemalt oma argimuresid, tähtsustada rõõme. Igal ajal on inimesed hakkama saanud ja saadakse ka nüüd. Head ajad ei ole kindlasti möödas, vaid uued ja teismoodi ilusad ajad tulevad alati asemele. ■

3 küsimust

MARIIS AMBERG

Elroni turundus- ja kommunikatsioonijuht

Aasta lõpus tõusevad Eesti piires rongide piletihinnad. Kui palju ning miks?

Tulenevalt raudtee taristu kasutustasude tõusust ning soovist alates uuest liiklusgraafiku perioodist lisada täiendavaid väljumisi, on vajalik piletihindu korrigeerida. Täna ei ole veel rongipiletite hinnatõusu osas selgust, ettepanek on kooskõlastamisel ning ei ole veel ministri lõplikku heakskiitu saanud. Juhul kui minister lõpliku heakskiidu annab, tõusevad piletihinnad eeldatavalt detsembris keskmiselt 5 protsenti.

Milliseid muudatusi toovad plaanidesse talveaeg ja jätkuvad remonditööd?

Talveajale üleminek töö muudatusi kõikide suundade sõiduplaanidesse. Läänesuunal jätkuvad remontitööd Vasalemma-Riisipere lõigul hetkel teadaolevalt 10. novembrini. Tööpäeviti on Tallinna-Riisipere liinil mõlemal suunal kolm reisi Keila-Riisipere lõigul asendatud bussidega. Nädalavahetusel ehk 4. ja 5. novembril, on samal lõigul asendatud bussidega kõik Tallinna-Riisipere liini reiseid. Alates 29. oktoobrist on taas käigus Pääsküla pärastlõunased reiseid nr 714 ja 717 ning õhtune reis nr 726.

Idasuunal töö talveaeg muudatusi nii Tallinna-Aegviidu liini pärastlõunaste reiseid sõiduaegadesse kui ka Tallinna-Tartu ja Tallinna-Narva liini sõiduplaanidesse. Edelasuunal töö talveajale üleminek kaasa mõneminutilise muudatusi.

Mida pakub Elron rongides arvutikasutajatele?

Tänavu on Elron kõikides rongides välja vahetanud wifi tugijaamad ning igasse rongi paigaldanud kõigi kolme Eesti mobiilsideoperaatori andmesideühendused.

Arenduse tulemusena on Elroni rongides tavaklassis wifi allalaadimise kiirus kasvanud kuni 2 Mbit/s ja üleslaadimise kiirus 600 Kbit/s. Esimeses klassis allalaadimise kiirusel piirangut ei ole ja üleslaadimise kiirus on kuni 1 Mbit/s.

Tänavuse statistika järgi kasutab tiptundidel wifi ühendust keskmiselt 8000 rongiga reisijat päevas, reedeti ja pühapäeviti ulatub tiptundidel rongides wifi kasutajate arv koguni üle 10 000.

Eelmise nädala loetumad lood

- "Facebook: sõda valimiste eelõhtul"
- "Noored rändavad peol läbi aja ning lugude"
- "Kosel jäi senine koalitsioon"

Tulemas

Reede, 3. november

- Kose kultuurikeskuses kell 20 retropidu. Esineb Nancy, plaate keerutab Märt Rannamäe.

Laupäev, 4. november

- Kiisa rahvamajas alates kell 9.30 Harjumaa harrastusteatri festival.
- Ruu külas alates kell 11 Ruu metsa VII maastikurattasõit.
- Jõgisoo seltsimajas kell 19 seltsimaja 90 – suur juubelpidu. Tantsuks mängib ansambel Sada ja Seened.
- Laagri City kontserdimajas esineb kell 19 Ott Lepland kvartett.
- Rae kultuurikeskuses kell 21 Rae raju retropidu. Esineb Astra, plaate keerutab Märt Rannamäe.

Pühapäev, 5. november

- Kiisa rahvamajas alates kell 9.30 Harjumaa harrastusteatri festival.
- Saku Valla Majas kell 15 hingedepäeva kontsert. Esineb TTÜ akadeemiline naiskoor.

Teisipäev, 7. november

- Viimsi raamatukogus kell 17 kohtumine raamatute "Litsid I" ja "Litsid II" autori Mart Sanderiga.
- Aruküla rahvamajas kell 19 kontserttuur "Ivo Linna – Suur Loterii". Ansambel Supernova, Anti Kammiste ja üllatusesinejad.

Neljäpäev, 9. november

- Laagris Saue valla kultuurikeskuses kell 18 kohtumine kirjanikuga: Armin Kõomägi.

Värskelt kullatud rist ja muna enne töstmist.

Taavi Tiidor

Jõelähtme kiriku rist tõsteti torni

□ Pärast 29. oktoobri jumalateenistust asetati Jõelähtme Maarja kiriku torni taas rist ja muna. Mõlemad restaureeriti ning kaeti esimest korda lehtkullaga.

Allar Viivik

allar@harjuelu.ee

EELK Jõelähtme kogudus sai riiklikust programmist "Pühakodade säilitamine ja areng" 85 000 eurot. Summa eest uuendatakse avariilist tornikiivrit. Rändmeister OÜ alustas töödega tänavu kevadel.

20. septembril 1911 esmakordselt torni tippu paika pandud rist ja muna võeti restaureerimiseks alla. Oktoobrikuu kulus kuldakatte. Seda tegid kunstiakadeemia muinsuskaitse ja konserveerimise osakonna magistrandid Varje Õunapu, Taa-

vi Tiidor, Kristjan Müil ja juhendaja professor Hilka Hiip.

Risti katmisele kulus Hiipi sõnul 9,34 grammi kulda. Ristil ja munal on pinda 240 ruutdesimeetrit. Kogu pind kaeti 23-karadise kullaga (sisaldus 95,8 protsenti) kahel korral. See vastab proovile 958. "Meie tellime metalli Saksa konserveerimistarkude suurimalt müüjalt, firmalt Deffner ja Johann. Siis on kauba kvaliteet garanteeritud," ütles Hiip.

Materjali hind on kokku ligi 1500 eurot.

Risti tornitippu tõstmisele eelnes pühapäeval, 29. oktoobril, jumalateenistus. Teenis koguduse vaimulik Margus Kirja. Rist ja kuul õnnistati sisse, siis pakiti mullikile, vinnati üles ning kinnitati tornitippu. Pärast seda pandi ka viimased tornikiivri kattepleki osad. ■

Harjumaalt tuli valgukaablivõrguga liitumiseks lausa 18 000 sooviavaldust. Mis saab sellest kaardist, kus kõik soovijad peal, pole veel teada. Pildil DigiMaa juht Olav Harjo. Marko Tooming

MINISTRI MEELEMUUTUS TEKITAB TEADMATUST

DigiMaa plaanid lendasid prügikasti

INTERNET

Marko Tooming

marko@harjuelu.ee

□ Möödunud nädalal teatas ettevõtlus- ja infotehnoloogiaminister Urve Palo, et riik ei anna raha maakondlike valgukaablivõrgu rajajatele, vaid korraldab 20 miljoni euro jagamiseks konkursi. See oli teiste seas ebameeldiv üllatus ka Harjumaale, kus kaardistati valguskaabli ühenduse soovijad ning oodati, et riik annaks võrgu rajamiseks raha.

Harjumaal tegeles siiani valguskaabli võrgu planeerimise ja rajamisega Harjumaa Omavalitsuste Liidu poolt asutatud DigiMaa. Sel suvel lõppes võrguga liituda soovijate registreerimine ning tulemuseks oli umbes 18 000 sooviavaldust, mis on üle poole Harjumaa majapidamisest.

Seni oli DigiMaas võrgu planeerimisega tegeldud heas usus, et riik täidab oma lubaduse ning rahastab võrgu projekteerimist ning rajamist. Uus olukord tähendab aga seda, et konkursi võidab ja 20 miljonit saab üle-eestilise võrgu rajamiseks mõni suureettevõtte (töenäoliselt Elektrilevi, kes on sellest soovist juba avalikult teatanud) ning DigiMaa seni tehtud töö on asjata.

Ei tulnud üllatusena

Minister Palo põhjendas oma meelemuutust sellega, et sel sügisel andsid Telia ja Elektrilevi ministriumile teada, et kavatsesid senisest rohkem investeerida kiire interneti ühendustesse. "Me saime ka sellest aru, et maakonnapõhised ärimudelid (üks neist on DigiMaa – M.T.) ei pruugi tööle hakata, kui arvestada uusi erasektori investeeringuid," kirjutas Palo ajakirjandusele saadetud seletuses.

DigiMaa tegevjuht Olav Harjo ütles Harju Elule, et Elektrilevi soov hakata ise valguskaablivõrku ei tulnud talle üllatusena. "Ma ise olen Elektrilevile ka seletanud selle valguskaabli äri põhimõtteid ja julgustanud neid

Arvamus

JOEL JESSE

Harjumaa Omavalitsuste Liidu tegevdirektor

Meie jaoks on oluline, et kõik soovijad, kes on soovi avaldanud, saaksid endale tulevikus kiire internetiühenduse taskukohase hinnaga ning kui keegi võtab edaspidi meie projekti üle, siis me soovime, et meile hüvitatakse seni tehtud kulutused. Täpsemad kulud vajavad kindlasti analüüsimist, aga näitena võin tuua töö, mille raames soovisid Harju maakonna omavalitsused selgitada välja Harju maakonna vajaduse lairibaühenduse järele ning teha esialgsed ettevalmistused püsühenduse rajamiseks. Nimetatud töö on sisuliselt valmis, lõplik valmimine novembri lõpus ning maksumus 90 000 eurot.

Meid on kutsunud 6. novembril toimuvale riigikogu lairiba võrgu toetusrihma ja riigikogu e-Eesti toetusrihma ühisistungile. Istungil on lubanud osaleda ka ettevõtlus- ja infotehnoloogiaminister Urve Palo. Usun, et kohtumine toob selgust, kuidas teemaga edasi liigutakse, täna on veel vara midagi kindlat öelda.

selles suunas töötama. Millegipärast juhtus aga see, et nad mõni nädal tagasi andsid meile teada, et nad ei soovi teha enam koostööd DigiMaaga ega teiste digiprojektidega, vaid hakkavad iseseisvalt ja oma strateegia järgi lairiba võrke rajama," rääkis Harjo.

Küll tuli üllatusena talle ministri kiire otsus, et digiprojektidele mõeldud toetus läheb hoopis mõnele suurfirmale. "Sellisel demokraatlikus riigis asju siiski teha ei tohiks," arvas Harjo. "Praegu on käimas kümnes maakonnas digiprojektid, millega on seotud sajad inimesed. Ligi 55 000 majapidamist on esitanud sooviavalduse saada enda majja lairiba ühendus."

Mis saab edasi?

Palo käis välja vekslid, et kogu Eesti saaks katta kiire internetiga, kui Elektrilevile anda 20 miljonit eurot. Harjo sõnul makstaks kogu Eesti katmine pigem 300 miljonit, kuid suur osa sellest saaks teha majanduslikult isetasuvalt ehk ilma riigi toetuseta. "Kui suur riigipoolne toetus peaks terve Eesti peale olema, on veel keeruline öelda, kuna praeguseks ei ole veel teada, kui kaugele on Elektrilevi suuteline minema ilma riigi toetuseta," märkis ta, ja lisas, et Elektrilevil on kindlasti olemas võimekus võrk välja ehitada, kuid see võib võtta kauem aega, kui oli plaanis nt DigiMaal.

Harjumaad võib aga otse puudutada ministri väide, et võrgud rajatakse hajaasustuspriirkondadesse. Harjumaal aga on ilma püsühendusest praegu pigem tiheasustuspriirkonnad. Riik teeb uuringu, kus asuvad need piirkonnad, kuhu ükski ettevõtte ei kavatse järgmise kolme aasta jooksul võrke rajada, ning need piirkonnad kuulutatakse "valgeks" ning sinna rajatakse riigi raha eest interneti püsühendus. See tähendab, et mingisuguse ühenduse peaksid järgmise 5–7 aastaga (Palo prognoos) saama kõik majapidamised, kuid see ei pruugi tuleviku tehnoloogiad arvestades olla piisav.

"Minu jaoks on kõige suurem probleem see, et "valgete alade" alla ei lähe vananenud telefoniliinidega majad. Kui nt Telia lubab, et kolme aasta jooksul suudab ta selle kaudu anda internetikiirust vähemalt 30 Mbit/s, siis sinna valguskaablivõrku riigi toel rajada ei tohi. Paraku on kolme aasta pärast see vaskvõrk juba nii vana ning 30 Mbit/s kiirus nii aeglane, et kõik need majad on mõne aja pärast veelgi suurema probleemi ees," selgitas Harjo.

Harjumaal on DigiMaa praeguseks jõudnud nii kaugele, et esimesed võrkude planeeringud valmivad novembri jooksul. Tegemisi on aeglustanud Elektrilevi tahtmatus koostööd teha. Kas tulevikus soovib riigiettevõtte kogutud andmeid kasutada, pole praegu teada. ■

Harju arv

400

- Rovio endise juhi Peter Vesterbacka sõnul hakkavad Tallinna-Helsingi tunnelis sõitma rongid kiirusel 350–400 km/h.

Lühidalt

Loomavaenulikumaks teoks valiti tibuskandaal

Eesti Loomakaitse Selts korraldada hääletuse võeti aasta kõige loomavaenulikumaks teoks Talleggi säutsuvad prügikastid. Loo alevikus asuva Talleggi haudejaama kõrval seisvates prügikastides säutsusid augustis munakoorte ja surnud lindude vahel ka elusad tibud. Veterinaar- ja toidumajalustas väärtemenetluse, politsei kriminaalmenetluse. (HE)

Harku valla lapsed kingivad Eestile tammiku

Harku valla Tibutare lasteaiast sirgunud lapsed istutasid möödunud laupäeval Tallinna-Rannamõisa-Kloogaranna maanteel Tiskre ringi juurde tammiku, lisaks rajatakse puude alla sini-valged lillepeenrad, et kinkida need Eesti Vabariigile 100. sünnipäevaks. Tammiku annavad lapsed ja Harku vallavalitsus Eesti riigile kingituseks üle järgmisel sügisel. Projekti rahastab Harku vallavalitsus. (HE)

Enno Fels.

Allar Viivik

Enno Fels on taas Keila linnaeape

Keila linnavolikogu valis 30. oktoobril Enno Felsi taas linnaeape ametisse. Tema poolt hääletasid kõik 14 valimisest osa võtnud volikogu liiget. Samal istungil said paika ka volikogu komisjonide juhid. Volikogu esimees on ka varem seda ametit pidanud Tanel Mõistus. Nii tema kui ka Enno Fels kuuluvad Reformierakonda. Volikogu aseesimees Jaan Murdla on aga VL Sõbralik Keila liige. (HE)

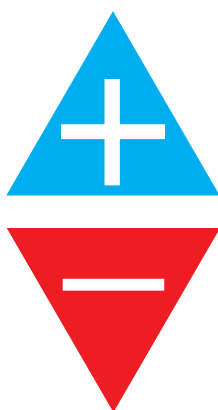
Nordecon ehitab Rae valda Møller Auto müügikeskuse

Nordecon Betoon ehitab 4 miljoni euro eest Rae valda Møller Auto müügi- ja teeninduskeskuse. Lepingu maksumus on ligikaudu 4 miljonit eurot, hinnale lisandub käibemaks. Tööd valmivad 2018. aasta sügiseks. (BNS/HE)

Viimsi volikogust tahtakse veebiülekanneid

Viimsi vallavolikogu uue koosseisu teisipäeval peetud avalistungil andis valimisliidu Kogukondade Viimsi esindaja Ivo Rull menetlusele eelnõu volikogu istungile otseülekanneks veebis. Rulli sõnul on praegu volikogu istungid avalikud, ent vallakodanikel ja teistel asjast huvitatutul on adekvaatse info saamine vallavolikogus toimuvatest aruteludest raskendatud. (HE)

Nädala pluss ja miinus

USINAD KEILA KEELEÕPPIJAD

Keila vene kool on eesti keele kui teise keele eksamil Eesti parim.

LOOMAVAENULIK HARJUMAA

Loomavaenlase "auhind" tuli tänavu Harjumaale, täpsemalt Tallegile.

Raasiku põhikool saab spordihoone

27. oktoobril sai allkirjad Raasiku koolikompleksi ehituse II etapp. Lepingu järgi teeb selle 2 369 409 euro eest Nordlin Ehitus OÜ. Töödega loodetakse ühele poole jõuda 31. augustiks 2018.

Andres Tohver

andres@harjuelu.ee

“Puudutab see leping spordihoone ehitust, mida nii kool kui kogukond on oodanud aastaid,” selgitas valla Facebookis Raivo Uukkivi, kui ta oli veel Raasiku vallavanem.

Mida aga konkreetselt rajama hakatakse? “Rajatakse selle lepingu mahus sportmängude saal, millel suurus nii sisetingsimustes jalgpalli kui ka käsipalli harrastamiseks. Lisaks mänguväljakute mahtumisele on mõeldud ka pealtvaatajatele ning saali on ette nähtud tribüünid. Keldrikorrusele on planeeritud riietus- ja pesuruumid, mis hakkavad teenindama ka staadioni kasutajaid. Samuti rajatakse jõusaal ning on mõned ruumid ka erinevate rühmatreeningute tarvis,” täpsustas Uukkivi.

Riigihankele laekus kokku viis pakkumust. Need tegid OÜ Nordlin Ehitus, OÜ Pro Ehitus (koos OÜ Tafrix ja OÜ KRTLga), AS Parmeron, AS Eviko (koos Eviko Ehitus OÜga) ja OÜ EhitusSECO.

Raasiku vald tegi pakkumuste osas otsuse 11. oktoobril.

“Soodsaima pakkumusega esines OÜ Nordlin Ehitus, kes oli ka koolikompleksi I etapi ehitaja. Lepingu hinnaks kujunes koos käibemaksuga 2 369 409 eurot,” lisas Uukkivi.

Ehituseks vajaminev raha tuleb osaliselt valla eelarvest, osaliselt pangalaenust.

Ehitusprojekti autor on PB Dialog. See valmis kolme aasta eest. “Tööprojekt on hanke osa ja selle koostab ehitaja,” teatas Uukkivi Harju Elule.

“Selle objekti valmimine likvideerib olulise vajaku Raasiku kandis, lisab atraktiivsust piirkonnale ja loob eeldusi elukoha valikuks,” arvas Uukkivi.

“Töödega alustame järgmisel nädalal, esimesteks töödeks on lammutus- ja kaevetööd. Lammutatakse vanad kuurid. Algab vundamendi augu kaev, hoonel on üks keldrikorras. Täpsem graafik on alles koostamisel,” teatas Nordlin Ehituse juhatuse esimees Ülo Older.

Nordlin Ehituse aastakäive on üle 20 miljoni euro. “Käimasolevateks suurimateks töödeks on Kaitseliidu tellimisel rajatav Kaitseliidu Harju maleva staabi- ja tagalakeskusele nelja hoone ehitus, Tallinna Prantsuse Lütseumile spordihoone ehitus, Tallinnas Paagi tänav 10 asuva 265 korteriga hoone rekonstrueerimine, Narva maantee 7b büroohoone projekteerimine ja ehitus ning Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia saalikompleksi ehitustööd,” lisas Older. ■

Kastides on sadu pakendeid ning karpe. Samuti on ka plakateid ning muudki põnevat. Reigo Rusing näitab, kuidas on aastatega arenenud Kartulivahvlite karp. 2x Allar Viivik

RETROREKLAAM TEHAKSE TÄNAVU UUESTI

Balsnackis leiti kastid krõpsupakkide koguga

ETTEVÕTE

Allar Viivik
allar@harjuelu.ee

1992. aastal moodustatud Balsnack on tänaseks ainuke omataoline Eestis. Juubeli eel leiti raamapidamise dokumentide arhiiviruumist kastid, kus peidus kõikvõimalikud tootepakendid läbi tegutsemisaja.

Kartulikrõpsude tootmine Ääsmäel algas 1983. aastal. Seda toonases Ääsmäe Agrofimas Ivar Voitese ettevõtmisel. Peale firma likvideerimist 1992. aastal moodustati kartulikrõpsude tootmiseks AS Balsnack ja 1996. aastal Balsnack International Holding. Täna on Balsnack I. H. ainuke kartulikrõpsu toote ettevõtte Eestis.

Juubeliaastal tuli välja tore leid, mis andis mõtteid koostada aja- ning pakendiloost ka raamat. Balsnacki arendusjuht ning juhatuse liige Reigo Rusing räägib, et neil käis vabariigi 100. sünnipäeva saate jaoks külas teleajakirjanik Indrek Treufeldt. “Ta küsis, et kas firmal on olemas ka tootenäidiseid. Meil on nõupidamiste saali kõrval aken- deta ruum raamatupidamisdokumentide riulitega. Seda koristades leidsime kolm suurt kasti kilede, pakside, plakatite ja muuga,” ütleb Rusing.

Õoklubi andis nime

Kastides on sadu näidiseid. Rusingu sõnul on väga hästi nä-

Valik pakenditest läbi aastakümnete.

ha ühe kindla toote pakendi areng läbi aastate. “Võtame näiteks Kartulivahvli, millel on praegu kolmas pakend. Esimene on veel 1990ndate alguse agrofirma toodang. Valge pakk, mis ei kutsu eriti ostma,” ütleb Rusing. Hambameeste arvates meenutab see kruvide või kruvikeeraja pakendit. Kümneni keskel aga mõeldi välja kollane kartongpakk, mis oli kasutusel veel 2000ndate alguses. Täna müüakse vahvleid kiletud plastkarpides.

Loomulikult on alles kartulikrõpsu Piraat kilepakendid. Krõps on siiani tootmises ning selle pakk võrreldes vahvlite omaga vähem muutunud. “1990ndate keskaigani oli Pirital

TOPis õoklubi Piraat. Sellega koostöös hakatigi populaarset krõpsu valmistama. Klubist on alles vaid mälestus, aga toode elab endiselt,” räägib Reigo Rusing.

Mälestustesse on jäänud aga mõnglid Tortilla ning Peipsi krõpsud. “Tortillat pakiti käsitsi ja seejärel keevitati kilekotid kinni. Võib öelda, et 1990ndatel ei pandud suurt rõhku tootule müügitööle. See-eest on tegeldud tootearendusega,” arvab Rusing.

Plakat taaslavastatakse

Aastast 1993 või 1994 on pärit plakat, millega reklaamiti Powersnacksi Vigur. Fotol on suupisteid krõbistav noormees

ning kaks neiu. All teatab aga kiri: “Armastan Sind...”. “Nüüd oleme leidnud Facebooki kaudu neid üles. Olemas on ka noormehe kontaktid. Ta ei ela küll Eestis, kuid ikkagi on plaan taaslavastada plakat 20 ja rohkem aastat hiljem,” räägib Rusing. 90ndatel ilmus ka noorteajakiri Kuum ning selle reklaamimiseks valmistati samanimelisi krõpse.

Leitud pakenditest ning muust koostatakse ilmselt album. “Tahaks sellist raamatut, mida lehitedes tabab inimest “ohoo” efekt. Et kas tõesti oli kunagi ka selline toode olemas,” ütleb mees.

Läbi veerand sajandi on totaalselt muutunud Balsnacki ruumid. Sajandi lõpus oli Rusingu sõnul täitsa tavaline see, et ukseid hoiti lahti ning linnud lendasid tootmises ringi. Töötajate lapsed tulid pärastlõunal Ääsmäe koolist ülesandeid lahendama. Seda tehti tihti liinide kõrval. “Ehk piltlikult hoidsid lapsed ühes käes pastakat ja teisega pistisid krõbuskeid suhu,” räägib Rusing.

Sajandivahetusel aga tulid euronõuded. Praegu linde ringi ei lenda, tootmisse saab ühest uksest, tsehhis tuleb kanda kaitseriietust ja liinide juures ei sööda.

Praegu valmistab Balsnack Ääsmäe 4000 ruutmeetri laastiga 1500 tonni krõpse, chipse ning muid suupisteid. Tooteid on kokku 150, millest Eestis müüakse veidi alla poole. Eksport viib Ääsmäe tooteid Euroopasse ning ka Aasiasse. Uus tootegrupp on linnutoidud, mida valmistatakse Saue linnas. ■

Linnamäe hüdroelektrijaam.

Marko Tooming

Linnamäe hüdroelektrijaama ostis Woolwabrik OÜ

Augustis kuulutas Eesti Energia välja Linnamäe hüdroelektrijaama hoonestussõiguse enampakkumise. Enampakkumise vastu tundis huvi kuus ettevõtjat, oma pakkumuse esitas ainsana Woolwabrik OÜ. Sel kolmapäeval toimus hüdroelektrijaama üleandmine ostjale.

Enampakkumise alghinnaks oli 648 076 eurot, millele lisandus käibemaks. Poolte kokkuleppel ostusummat ei avaldata. Linnamäe hüdroelektrijaama haldamisega seni tegelenud Enefit Taastuvenergia juhatuse liikme Innar Kaasiku sõnul oli enampakkumine ja müümine muutunud seadusandluse ja regulatsioonide tõttu möödapäasmatuks.

“Linnamäe elektrijaama too-

dang eelmisel aastal moodustas ligikaudu ühe protsendi kogu Eesti Energia taastuvenergia toodangust, seetõttu oli meie jaoks tegemist südamelähedase, kuid pigem sümbolse tootmisüksusega. Uute võimsuste rajamisel keskendume hetkel päikese- ja tuuleenergia võimsustele,” selgitas Kaasik.

Jägala jõel asuv Eesti suurim, Linnamäe hüdroelektrijaam alustas elektrienergia tootmist 1924. aastal. 1941. aastal õhkisid taganevad Nõukogude väed hüdroelektrijaama hoone, kuid Jägala jõel asuva paisu täielik õhkimine ebaõnnestus. Eesti Energia taastas Linnamäe hüdroelektrijaama 2002. aastal. Hüdroelektrijaama võimsus on 1,15 megavatti ning viimastel aastatel on see tootnud ligikaudu 5000 megavatt-tundi elektrit aastas. ■ (HE)

Kunstinäitus on avatud kultuurikeskuse fuajees. Sandra Suurkask

Rae kultuurikeskus muutus näitusega kunstigaleriiks

□ Aasta tegutsenud galerii Rae Kunsti Plats avas pühapäeval, 29. oktoobril 13 valas elava või loova kunstniku ülevaatenäituse. Varem pole sellist suurt näitust Rae valas korraldatud.

Allar Viivik

allar@harjuelu.ee

Rae-Lagedi-Aruküla kandi tuntum kunstnik on olnud ilmselt Andrei Jegorov. Ta sündis 1878. aastal Rae vallas Harju-Arukülas Loo saunas popsi pojana. Vaatamata puudele ehk kurtusele lõi mees suurepäraseid maale Eesti ning kaugemate kantide maastikest või linnadest. Kunstnik suri aastal 1954 ning maalija oli ka tema poeg.

Rae kultuurikeskuses avatud ülevaatenäitusel Jegorovi teoseid ei näe. Küll on vaadata praegu vallas elavate ning tegutsivate loojate maale ning ka fotosid. Esindatud on näiteks Mari Kartau, Janno Bergmann, Juss Piho, Aita Nurga, Robert Puumeister, Jutta Soans-Laanpere, Jana Soans, Vilja Promet, Galina Bendak, Cristelli (Kristel Kütt), Toomas Aru ja Riti Rand-Salong.

Aasta galeriid

Kuidas näituseni jõuti? "Rae Kunsti Plats on galeriina tegutsenud täpselt ühe aasta jagu ja meie soov oligi Rae valla ülevaatenäitus välja panna justkui selle esimese tegutsemisajast versustapostina," ütles kultuurikeskuse juht Toomas Aru.

Üleskutse oma tööd ülevaatenäitusele tuua saadeti laiali 9. oktoobril. Kunstnike aktiivsuse-

ga võis jääda väga rahule. "Meie galeriis on esindatud 13 erineva Rae vallas elava ja tegutsuva kunstniku tööd. Ei saa öelda, et seda oleks vähe. Ja oluliselt rohkem poleks meie galerii ka mahutanud," kommenteeris Aru.

Peamiselt on esindatud maalid, aga leidub ka fotokunsti ning erinevaid segatehnikaid. Vallas on sellise ülevaatenäituse korraldamine esmakordne ettevõtmine. Kui palju võib vallas tegutseda kunstnikke, keda näitusel pole? "Muidugi on mingit täpset arvu raske öelda. Kindlalt teame veel näiteks nelja kunstnikku, kelle tööd jäid erinevatel põhjustel praeguselt näituselt välja. Küllap on neid ikka veel. Me loodame, et ülevaatenäitus ja selle kajastused julgustavad veelgi siinseid kunstnikke meiega kontakti otsima," loosis Aru.

Plaanid muusikaga

Kunstinäitus on Raes tõesti esmakordne. Varem on korraldatud vallas elavate interpretide kontserte. "Näiteks on esinenud pianistid Age Juurikas ning Jürmo Eespere ja laulja Kaire Vilgats. Muusika-alaseid projekte on meil muidugi plaanis ja päris erinevaid. Kuna Raes on Eesti vanim rauamaagi leiukoht, siis on olnud mõte korraldada midagi seoses selle ja Veljo Tormise "Raua needmisega," ütles Toomas Aru.

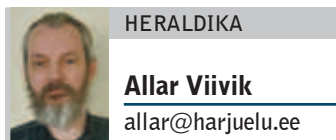
Ülevaatenäitus jääb avatuks jaanuari alguseni. See on üleval Rae Kunsti Platsil, mis asub kultuurikeskuses. Töödega saab tutvuda esmaspäevast neljapäevani ning nädalalõppudel vastavalt kultuurikeskuse sündmustekavale. ■

Eelmisel nädalal heisati Nissi vallamaja ette suure Saue valla uus lipp. Raivo Tammert

"SÜMBOLID ON KOHALIKU IDENTITEEDI KANDJAD"

Tähtis töö: mõtle välja üks ilus ja lihtne vallalipp

HERALDIKA

Allar Viivik

allar@harjuelu.ee

□ Nii nagu riikide tunnused on lipud ning vapid, on need olemas ka enamustel omavalitsustel. Ühinemisel leitakse lipp ning vapp konkursiga või kasutatakse suurema omi. Saue ning Anija vallas ei ole probleeme, suures Lääne-Harju vallas tuleb aga leida uued sümbolid.

Enamuses maakondades kadus rohkem kui pool omavalitsustest. Hiiu maal jäi alles vaid üks vald, mõnes maakonnas kaks kuni kolm. Meie maakonnas puudutas reform kolme piirkonda ehk kümme linna või valda. Alates valimistest on maakonnas alles 16 omavalitsust. Juurde tekisid vabatahtlikult ühinenud suure Anija ning Saue vald ja sündinud Lääne-Harju vald.

"Saue vald jõudis sümbolika konkursi viia läbi väga aegsasti ning nemad saavad täna keskenduda valdada ühendamise silulisele küljele," ütleb Riigikantselei sümbolikaanõunik Gert Uihoaed. Tema kinnitusele on Saue üks väheseid erandeid, kellel on uued sümbolid juba olemas. "Näiteks Saaremaa vald jõudis ka need ka välja töötada. Enamuses on aga sümbolid veel leidmata," lisab nõunik.

Kavandeid tuli palju

Kolm valda ja üks linn kirjutasid suure Saue ühinemisleppetele alla mullu märtsis. Konkurslipu ja vapi leidmiseks kuulutati välja suvel ning tulemused selgusid mullu septembris. 57 töö hulgest valiti välja Saku vallas elava Kaarel Vahtramäe kavand. "Saue tulemus on väga hea ja motiiv hästi õnnestunud. Kilp on punane ja tammeoksad hõbedased. Samad värvid ja ristimotiiv

Gert Uihoaed näitab maakondade lippusid, mis haldusreformi käigus ei muutunud. Allar Viivik

on ka maakonna vapil," selgitab Uihoaed.

Uihoaeda rõõmustab suur osavõtt konkursist. "Omavalitsuse vapp ja lipp on ühelt poolt vaid kohaliku võimu visuaalne markeerimine. Aga teisalt on sümbolid kohaliku identiteedi kandjad, mis peavad elanikke kõnetama," arutleb ta.

Mullu ühinesid vabatahtlikult ka suur Anija ning väike Aegviidu vald. Anijal on veskirat ja lipp on kolme hanega vapp. Lipul on sini-valged triibud ja vapp. Aegviidul seaduses sätestatud nõuetele vastavat lippu ja vappi ei ole.

"Nende ühinemislepingus on kirjas, et uue sümbolika leidmiseks korraldatakse konkurs. Seni ei ole mina kuulnud, et konkurs juba toimuks, kuid ilmselt võtab konkursi korraldamine ka aega ning uue sümboli sõelumisel tasubki aega võtta. Ootuspärane on, et uus vallavõim suudab esimesel aastal kinnitada omavalitsusele ka uued sümbolid," ütleb Uihoaed.

Lääne-Harju küsimused

Keerulisem on lugu Lääne-Harju vallaga. Vabatahtlikku ühinemist kolme valla ja Paldiski linna vahel ei tulnud ja valitsus otsustas sündühendamise kasuks. Puuduvad ühinemis-

Teave

Asjatundja soovib: sümbolid olgu arusaadavad ning lihtsad

- Kõnelev vapp
Omavalitsuse nimi on mitmel juhul andud ideestiku omavalitsussümbolite kujundamiseks. Vast kõige tuntum näide on Otepää, kus mustal vapikilbil on kuldne (karu)oti pea. Või Orava vald, mille rohelisel vapikilbil on kuldne orav.
- Viitav vapp
Teine traditsiooniline lähenemine omavalitsussümbolite loomisel on kujutada sümbolil mõnd olulist sündmust ajaloo, markeerida mõnd legendi või kasutada piirkonnale põhitegevusalale iseloomulikke sümboliseid, tegevust või väärtust. Näiteks Lihula vallavapil on piiskopi mitra, mis viitab Lihulale kui Saare-Lääne piiskopi residentsile ja kaudsemalt kogu Lääne-Eesti kunagisele valitsemisele Lihulast.
- Piltvapp
Kolmas traditsiooniline lähenemine omavalitsusvappide kujundamisel on asetada sümbolile mõni piirkonna iseloomulik objekt või loodusnähtus. Näiteks olgu toodud Hiiu valla vapp, millelt tunneme ära Kõpu majaka.
- Linnadele ja valdadele, kes uut sümbolikat otsivad, soovib Uihoaed konkursi tingimustes enda soovi ning ka reeglid täpselt kirja panna.

ping ning ka kokkulepe sümbolika osas.

Uihoaed selgitab, et vastavalt haldusreformi seadusele peaks uus vald võtma kasutusele selle omavalitsuse sümbolika, kus on kõige rohkem elanikke. Lääne-Harjus oleks see Keila vald, kus elab veidi alla 5000 inimese. "Eelneva rakenduskäigu tingimuseks on, et kasutusele võetavad sümbolid peavad vastama seaduses sätestatud nõuetele. Aga Keila valla lipp ja vapp ei vasta nõuetele," ütleb sümbolikaanõunik.

Endise Keila valla sümbolid kinnitati aastal 1997 ning toona võeti kasutusele värvireegli norme eirav sümbol. "Hõbedasel ristil on kuldne ristisüda. Kuldne ja hõbedane on mõlemad heledad värvused, mis ei tohi heraldika värvusereegli järgi kõrvuti paikneda," lisab Uihoaed. Ja kuna aastast 2005 on heraldikareegli-

te järgimine seadusesse sisse kirjutatud, ei saa täna enam neid sümbolite kasutada. "Sisuliselt on tekkinud olukord, et uuel Lääne-Harju vallas ei olegi oma sümboliteid," lisab Uihoaed.

Loomulikult saab neid konkursiga leida. Samas ei ole see ainukordne, et linnal või vallal ei ole oma lippu või vappi. Enne äsjalõppenud haldusreformi reformi oli Eestis 213 linna-valda. Sümboliteid omasid neist ligi 200. Kümnekonnal ei olnud lippu ega vappi.

"Mina soovitan Lääne-Harju vallal luua endale kindlasti oma lipp ja vapp. Vapp on omavalitsuse nimi pildikeeles ning selle kasutamine muudab omavalitsuse nähtavaks. Näiteks tunnevad omad inimesed ära oma valla laulu- ja tantsurühmad laulupeorongkäigus," ütleb Gert Uihoaed. ■

Pärja hoonelt tõi alla maestro ise. Arvo Pärdi keskus

Arvo Pärdi keskus pidas sarikapidu

26. oktoobril peeti Laulasmaal Kellasalus kerkiva Arvo Pärdi keskuse hoones sarikapidu. Hoonet ehitab 6,69 miljoni krooniga AS Ehitustrust ning see avab ukseid tulevase aasta sügisel. Nurga-

kivi sai hoone tänava 19. juunil. Keskuse arhitektid on Fuensanta Nieto ja Enrique Sobejano Hispaania arhitektuuribüroost NietoSobejano Arquitectos, S.L.P. ■

Kuulutused

KOOLITUS

• Veokijuhi ameti- ja ADR-kursused. www.sõiduõppe.ee, tel 507 8230

MÜÜK

• Korralik talvekartul kartulisalvest! Kojuvedu tasuta! 0,4 senti / kg ehk 25 kg maksab 10 € / võrk. Sordid: Laura, Gala, Esmee (aretatud Laura sordist), Elfe (keskmise muredus), Vineta (mure kartul). Transport tasuta. Müük üle Eesti! Alates 1000 kg hind kokkuleppel. Kaardimakse võimalus koduüksel! Tel 513 2310

• Müüa kvaliteetne puitbrikett 960 kg alus 172 €, Premium pellet 990 kg alus 199 €. Kojuvedu hinna sees. Tel 5891 5954

OST

• Ostan kasutuseta jäänud sõiduauto või kaubiku, võib olla remonti vajav, pakkuda võib ka vene autot. Tel 512 7543, bar500@hotmail.ee

• Ostan talumaja koos maaga. Hooned võivad vajada põhjalikku remonti. Telefon 508 0065

• OÜ Eest PR ostab metsa- ja põllumaad. Tel 504 5215, 514 5215, info@est-land.ee

• Soovin osta suvila, talu või sobiva krundi maakodu rajamiseks. Kõik pakkumised on teretulnud. Kontakt tel 5660 9123, Toomas

RENT

• Anda rendile 9-kohaline Renault Trafic buss. Hind kokkuleppel. Tel 5847 8900

TEENUS

• Ehitus- ja remonttööd. Tel 5689 4725

• Kaardid ennustavad. Tel 900 1727, 24 h. Vt ka ennustus.ee

• Katused, fassaadid, ülddehitus- ja viimistlustööd. Tel 5352 9476, ehitus@miltongrupp.ee

• Katusehooldus, tänavakivipesu, fassaadipesu. Tel 5919 1540

• Korstnapühkija teenused ja eksperthinnangud. OÜ Potipoiss, tel 5807 2581, info@potipoiss.ee

• Korstnapühkija teenused. Tel 5553 8506

• Maagia KV võtab müüki kinnisvara. Tel 5855 0720, maagiakv.ee

• Ohtlike puude aastaring- sed raie-, hooldus- ja saetööd. Katuserennide puhastus. Tel 5551 2104, www.puuhooldaja.ee

• Ohtlike puude langetamine. Tel 5663 2968, 5340 2068

TÖÖ

• BennetPuit OÜ Keilas võtab tööle maaler-viimistleja. Lisainfo tel 502 2268

• Vajatakse mehi ja naisi huvitavate ehitustööde teostamiseks. Tööd erinevad ja vaimu arendavad. Palk sõltub enda ja meeskonna panusest. Tel 5352 9476

Tallinna krematoorium

Lahkunu transport krematooriumisse ööpäevaringselt kogu Eesti piires. Tuhastamis- matus soodsaima hinnaga. Kõik matusteenused. Suurim urnivalik Eestis. Kaks kabelit ja kaks peieruumi. Telefon 623 8808 – 24h! www.krematoorium.ee

KODU SOODSALT 500 JAKSI!

- Lahtine küttepuid
- Konteineris küttepuid
- Võrkkotis küttepuid
- Korstnapühkija
- Puitbrikett
- Pellet

Puu24.ee
 ☎ 6 0001 36
 ☎ 5 2000 83

Harju Elu tellimine

eraisikutele
3 kuud 11 €
6 kuud 19 €
12 kuud 33 €
 indeks 69841
 firmadele
6 kuud 29 €
12 kuud 49 €
 indeks 3012

Hind üksikmüügis on 0,99 eurot.
Hind sisaldab käibemaksu.

• Müüa armas ja hoolega hoitud suvekodu Laitse külas, Kaasiku küla, Vega AÜ, Kernu vald. Suvekodu 59 m², kuiv korralik kelder, põõning, krunt 859 m² piiratud aia ja hooldatud hekiga, uus puurkaev, korralik kuur, ahjuküte, soojamüür, kamin, saun. Lisaküsimused tel 553 1485 või tai-vop01@gmail.com

Tuul nii tasa puude ladvus liigub, linnud unelaulu laulavad...

Sügav kaastunne Liina Urbile

EMA

kaotuse puhul.
 Stera Saue kollektiiv

Lumekoristus ja libedustõrje

5301 0040

www.kinnisvarakorrashoid.ee

Ole talveks valmis!

Reklaamipinna broneerimine ja teadete edastamine
myyk@harjuelu.ee
 tel 646 2214

Kasutatud sõiduautode, pakiautode, kaubikute ost!
Sobivusel raha kohe kätte!

Telefon 5847 8900
Erikk OÜ

LUMBAR ENERGY WOOD
OSTAME
 • kasvavat võsa
 • vähemväärtusliku lehtpuu raieõigusi
 • leht- ja okaspuu küttepuid
 • lepa enamusega metsakinnistuid
www.lumbar.ee
 reigo@lumbar.ee • tel 5342 0379

Eesti Konservatiivne Rahvaerakond tänab kõiki oma toetajaid Harjumaal. Lubame, et hoiame pihrud kahel otsal loitmas!

comarket

EESTIMAINNE TOIDUPOOD AASTAST 2002

TULE TÖÖLE!

„Meie juures on palju võimalusi ettevõttesiseseks arenguks.“
 EVELYN – müügispetsialist

Abc Supermarkets AS on eestimaine ettevõtte, mille kaubamärgid on Comarket, Solaris Toidupood ja Delice Toidupood. Peame tähtsaks oma klientide soove, sõbralikku ja kiiret teenindust, kaubavaliku värskest ning ajaga kaasaskäimist.

Laagri ja Laulasmaa Comarketid kutsuvad enda tiimi KLIENDITEENINDAJAJID

Ettevõtte poolt pakume:

- põhipalgale lisaks lisatasusid nädalavahetuse ja õhtutundide eest
- graafikujärgset tööaega
- toredaid töökaaslaseid

Uuri lisainfot meie kodulehelt www.comarket.ee või helista numbril 53 317 402. Kandideerimiseks saada CV aadressile cv@comarket.ee

Kose koduloo- muuseumis kaks uut näitust

Esimene näitus viib meid mõtetes tagasi lapsepõlve ja noorusaega. Näitusel saab vaadata vanu ajakirju, kust leiame artikleid eelmise sajandi alguspoole laste kasvamisest ning laste ja noorte moest.

Ka kombat olid varem teised. Näiteks 1882. a välja antud raamatukesest on pärit käitumisreeglid, kuidas peavad neiu ja noormees käituma, et tuttavaks saada.

Veel saab näha koopiaid sõdurpoisi laulukust, kes teenis aega tsaari sõjaväes 1915. a; teistki vanadest laulukust on väljapanekuid tolleagestest tuntuimatest lauludest. Samuti on näitusel väljas 1882. a pärit lemluuletused.

Väga palju esemeid on lahkend inimesed laenanud ja anetanud näituse jaoks: raamatuid, laulukuid ja päevikuid. Rohkelt on mänguasju, millega lapsed on läbi aegade mänginud ja paljudel neist on oma lugu rääkida ning lasteriideid, millel on oma ajalugu. Näituse uhkuseks on Merike Perti toodud leerikleit, leeritunnistus ja fotod ning kirjeldus sellest tähtsast sündmusest.

Omamoodi huvitav on Marju Verki koostatud stend, mis jutustab tema suguvõsa laste elust mitme põlvkonna vältel, selgituseks mitmeid dokumente, esemeid ja fotosid.

Teine näitus käsitleb Kose-Uuemõisa ajalugu.

Rahvusarhiivi teadlaste töögrupp koostas Kose-Uuemõisa mõisa kohta näituse, mille stendid kajastavad mõisaomanikke, Tiesenhausenite ja Uexküllide aega, mõisamajandust, külaelu, riigistamist ja mõisahäärberi kasutusele võtmist koolimajana. Uurijad on leidnud palju uusi allikaid: kaarte, dokumente ja fotosid Kose-Uuemõisa mõisa kohta.

Näitust saab vaadata Kose gümnaasiumi ruumides esmaspäeval 14–18 ja teisipäeval 9–12. ■ (Ireene Tsirel)

Sakus lavastus eksperimentidist teismelisega

Rakvere Teatri “See kõik on tema” räägib ema ja poja vastuolulistest suhetest ajastul, kus palju kergem on silmast silma suhtlemise asemel end avada läbi interneti.

Kolmapäeval, 8. novembril kell 19 antakse külalissetendus Saku huvikeskuses.

Pärast traagilist sündmust on ema ja poeg kaotanud omavahelise sideme. Emale näib, et poja pole enam võimalik isegi rääkida. Olukorra parandamiseks võtab ema ette sotsiaalse eksperimendi, et leida tee pojani, ning loob endale Facebooki konto.

Lavastus näitab virtuaalse maailma võimalusi ja ohte ning aitab asetada end kellegi teise rolli.

Täiskasvanutele tuletatakse meelde, milline on teismelise maailmatunnetus, noortel aga lastakse mõista, kuidas elavad toimumat läbi nende vanemad. Lavastus sobib vaatamiseks alates 7. klassist.

Andrei Ivanovi teksti on lavale toonud Helen Rekkor, osades Tiina Mälberg ja Imre Öuna-puu. ■ (Rakvere Teater)

Kadi Kasepõld (keskel karikaga) koos võiduka meeskonnaga.

2x erakogu

REISIKIRI

Tormi ja kulda: Kose kooli vilistlane suurel regatil

□ Kose gümnaasiumi vilistlane Kadi Kasepõld käis tänu suurele huvile purjetamise vastu sel suvel avamereregatil The Tall Ship Races (TSR), sõites meeskonnaliikmena etapil Klaipedast Szczecini ehk Leedust Poola. Neiu sõitis koos meeskonnaga kulla välja, tutvus Omaani sultaniriigi lipulaeva võistlejatega ning koges mere peal vihma ja tormi.

Gelly Metsaveer

Mereakadeemia kommunikatsioonispetsialist

Palusime Eesti Mereakadeemia veeteede haldamise ja ohutuse korraldamise eriala vilistlasel ning praegusel teadus- ja arenduskeskuse peaspetsialistil rääkida, mis ettevalmistusi tegi ta enne TSRle minekut. Neiu vastas, et ostis vaid termopesu, kuna ta on võrdlemisi suur külma-vares.

“Muid ettevalmistusi ei teinud. Kuna ma kandideerin nii hilja, siis ei jõudnud isegi teooriatundidesse. Mulle tehti alguses kiirkursus Tuulelinnu peal. Stiilis “siin on see ots ja siin on teine. Vaata, et siit tõmbad peale ja siit lased natuke järele. Kuidas seda vänta tuleb kasutada, selle peale tõmbamiseks,” muigab ta.

Ilm oli väga heitlik

Kõige põnevam oli Kadi jaoks tormisel merel olemine. “Ütleme nii, et merel olles 22 m/s tuult ja vihma saada on võrdlemisi huvitav kogemus. Saime ikka igasugust ilma. Kõigepealt paistab päike. Siis läheb pool tundi mööda ja on meeletu tuul, lainetus ja vihm. Tuleb jooksuga tormiriided selga pan-

Tormisel merel.

na. Veidi aja pärast vaatad, et vihm läheb üle, aga hakkab välgutama – põhimõtteliselt täiesti selgest taevast. Mitte midagi muud ei ole – kuuled vaid, kuidas kuskil meeletult paugutab. Siis tuleb jälle päike,” meenutab neiu muutlikku ilma.

Merehaigust Kadi ei kartnud. “Üleväl kokpitis polnud üldse midagi viga. Aga all ei saanud olla – liiga palju loksutas. Pikali ja silmad kinni magades – siis on juba okei, aga muus asendis ei olnud väga hea olla. Magamised käisidki meil paari-kolme tunni kaupa vahetustes. Vahepeal ärkad jälle paariks tunniks ja oled vahis. Kui ei oleks olnud valge ja pime vaheldumisi, siis ei olekski aru saanud, mis päev on. Pärast paari päeva merel olid esimesed sammud maapeal küll kergelt kõikumad. Maapind loksus ikka korralikult vastu,” kirjeldas Kadi.

Põnev Szczecin

Vilistlane meenutab, et maa peal üritused olid ka toredad. “Finišisse ehk Szczecini jõudes käisime sealsetel merepäevadel. Need olid ikka väga võimsad. Korraldajad ise arvasid, et um-

oma võidukarikad kätte – etapi ja klassi võidu,” meenutab ta lõpptulemusest.

Kultuuriliselt kirev

Tundes huvi, kas ta sai võistlusest ka mõne õppetunni või kogemuse, vastas Kadi, et see kõik oli tema jaoks üks suur paras õppetund.

“Osalt see mere pool, kus õpid endaga üksik hakkama saama. Merel ei ole nii, et teed, mis tahad. Tuleb ikka meeskonnaga koostööd teha ja kord peab majas olema. Mere peal oled ikka mere peal. Teisalt need maa peal olnud üritused ja kultuurilised erinevused. Osalesid ju nii mitmed riigid. Seal oli nii eestlasi ja võib-olla veidi soomlasi ja poolakaid. Aga seal oli ka Omaanist, Portugalist ja Brasiiliast ja paljudest muudest kohtadest. Sai suhelda natuke teise kultuuriga ka. Kindlasti Shabab Oman II laev (Omaani sultaniriigi lipulaev) oli üks asi, mis meelde jääb. Käisime seal laeval hommikusöögil ja tutvusime nende kohaliku kultuuriga. Neil oli kogu aeg seal laeval *show* – kogu aeg mingi etendus käis ja poisid laulsid,” muljetab Kadi põnevast kogemusest. “Välja võib kindlasti tuua ka regatil osalevate purjekate külastamise ning nende meeskonnaliikmetega kogemuste ja muljete vahetamise.”

Küsimusele, kas ta tahaks järgmine aasta uuesti minna, tuleb kiire ja selge jah. “Kindlasti läheks. Siin ei ole enam mitte mingit küsimust. Kui ma seekord olin alguses kahe vahel ja esimesel päeval olin ka veel ebakindel, et kas ma ikka teigin õige otsuse, siis enam mitte. Võistluse jooksul kahtlused hajusid. Regatist sain ainult positiivseid mälestusi. Kindlasti läheks ja soovitän kõikidele teistele ka!” tunneb Kasepõld kogemuse üle rõõmu. ■

Harju Elu

AASTAL...

1957

- Moskvas jätkus kesksuvel alanud võimuvõitlus. 26. oktoobril sai ametist priiks NSVLi kaitseminister, marsal Georgi Žukov. 29. oktoobril vabastati mees ka keskkomitee presiidiumi liikme kohustest. Uus kaitseminister oli marsal R. Malinovski, kes püsis ametis surmani aastal 1967.
- Pool aastat tagasi loodi Eilamaa elektrijaama juurde 19-liikmeline tuletõrjesalga puhkpilliorkester. Seda juhtis dirigent Jõelaid ning juba oli asunud ka uue repertuaari õppimisele.
- Mitšurini nimeline kolhoos sai värskest isekallutaja ZIL-115 omanikuks. Uut autot asus juhtima majandi üks parimaid juhte Gennadi Uleksin. Nüüd oli majandil üheksa veoautot ja üks paakauto.
- Pärnus kohtusid Läti maa- noorte malemeister Varpa ja Eesti Jõud. Viimase rida- des mängisid kolm harjulast ehk maletajad Millistver, Vooremaa ning Veiper. Kohtumise võitis Varpa 11,5:8,5.

1992

- Saku raamatukogu tähistas 60. sünnipäeva. Kui kogu 23. septembril 1932 ukseid avas, oli olemas 166 raamatut ja üks kapp. 1992 asus raamatukogu mõisas ning lugejaid oli peaaegu 700.
- Alates 19. septembrist jäi Vasalemma põhikool telefonisideta. Riisipere sidejaoskonnast öeldi direktor Sulev Valnerile, et süüdi olid kaablivargad. Kuna uut kaablit polnud, siis ei teadnud keegi, millal ühendus taastub.
- Avaldati 597 Eesti maletaja koefitsendid. Parim harjulane Kalju Pitksar oli 43. kohal ja tema koefitsent 2275. Parim naine oli kolmandal kohal Maaja Ranniku 2231 punktiga.

2007

- Harju aasta õppija tiitli sai Marina Kuuseoja Kose lasteaiast. Aasta koolitaja oli aga Lemme Rand Viimsi kooli tugikeskusest.
- Kiillis avati 65 miljonit krooni maksnud lasteaed. Hoones oli kohti 188 mudilasele ning ehitise projekteeeris Katrin Tomberg.
- Eesti suurimas ehk Jüri tehnopargis alustati teise etapi ehitamist. Kokku plaaniti investeerida 450 miljonit krooni. Trassid ja taristu maksid 12 miljonit krooni.

PLEKK-KATUS pakub

- katuseplekid,
  - sileplekid,
  - lisaplekid,
  - plekksepatööd.
- Vajadusel paigaldus.
Väga hea hind!
Tel. 506 5659, 656 5782
Kadaka tee 4, Tallinn

Leia meid
Facebookis

Harju Elu

Seoses töomahu suurenemisega
vajab õmblusfirma

**õmblejat ja riilimasina
õmblejat!**

- ☑️ suviste ja talviste tööriivaste õmblamine ☑️ tasu tükitöö alusel ☑️ tasustatud väljaõpe kohapeal ☑️ töö asukoht Klooga

Info tel 604 3171 või 5364 2927

KÜTTEMATERJALID

Kask 40l. võrgus - **2,80€**
Lepp 40l. võrgus - **2,50€**
Kask konteineris 2m3 - **130€**
Puitbrikett määnd hele - **120€**
Puitbrikett kask tume - **130€**
Turbabrikett kilpalekandis - **140€**
Pelletid premium - **160€**
Männiku tee 106b *eco-fuel.ee*
Mob. 54 5698 58

**SAKU VALLAVALITSUS
TEATAB:**

Alates 20.11.–4.12.2017 on tööaegadel Saku Valla Maja (Teaduse 1, Saku) II korruse stendil ning Saku valla kodulehel (www.sakuvald.ee/detplaneeringute_avalikust) avalikul väljapanekul Saku valla Tänassilma küla Labori maaüksuse detailplaneering (DP).

Planeeritav ala asub Tänassilma külas Tänassilma tee läheduses. Planeeritava ala moodustab Labori maaüksus ning selle suurus on 3094 m². Detailplaneeringu koostamise eesmärk on Labori maaüksuse (katastritunnus 71801:001:1760, sihtotstarve ühiskondlike ehitiste maa 100%, pindala 3094 m², kinnistusregistri registriosia nr 11451202) ehitusõiguse määramine üksikelanu ja abihoonete ehitamiseks. DP järgi muudetakse krundi sihtotstarve ühiskondlike ehitiste maast elamu- maaks, määratakse ehitusõigus üksikelanu ja abihoonete ehitamiseks. DP-s nähakse ette suurimaks ehitusala suurus 447 m² ning krundile võib ehitada kokku kolm hoonet. Hoonete maksimaalne kõrgus võib olla 9 m, abihoonetel 6 m. Krundi maksimaalne täisehitusprotsent on 14,4 %. Parkimine on lahendatud krundisiselset, kokku on kavandatud kolm parkimiskohta. DP elluviimisega ei avaldata olulist mõju tegevuse ala ja selle lähimurbe maajandus-, sotsiaal-, kultuuri- ning looduskeskkonnale. Igal isikul on õigus avaliku väljapaneku ajal esitada ettepanekuid ja vastuväiteid detailplaneeringu kohta.

RAE VALLAVALITSUS TEATAB:**Detailplaneeringute koostamise algatamised**

• Vaskjala küla Kurekella tee 2 kinnistu ja lähiala detailplaneering Detailplaneering on algatatud Rae Vallavalitsuse 05.09.2017 korraldusega nr 1178. Planeeritav ala asub Vaskjala küla põhjapoolses osas, Näkinurga tee ja Kurekella tee nurgal. Juurdepääs planeeritavale elamumaa krundile nähakse ette Kurekella teelt. Planeeringuala suurus on ligikaudu 0,4 ha. Detailplaneeringu koostamise eesmärgiks on muuta 18.06.2002 Rae Vallavolikogu otsusega nr 351 kehtestatud Vaskjala küla Kurekella pereelamute grupi detailplaneeringut pos 25 osas. Eelnevalt nimetatud detailplaneeringuga on moodustatud tootmismaa krunt puurkaevu rajamise tarbeks. Kuna tänaseks päevaks on piirkonda rajatud ühisvee- ja kanalatsioonitrass, puudub vajadus puurkaevu järele. Seoses sellega soovitakse muuta kinnistu sihtotstarve tootmismaa elamumaa, seada ehitusõigus ja hoonestustingimused, lahendada juurdepääsud, liikluskorraldus ja tehnovõrkudega varustamine ning haljastus. Detailplaneeringu koostamise eesmärk on kooskõlas Rae valla üldplaneeringuga, kus planeeringuala maakasutuse juhtotstarveteks on määratud perspektiivne elamumaa.

• Peetri aleviku Reti tee 17 kinnistu detailplaneering Detailplaneering on algatatud Rae Vallavalitsuse 03.10.2017 korraldusega nr 1340. Planeeritav ala asub Peetri alevikus, Reti tee ääres, olemasolevate elamute ja äri- ning tootmishoonete vahel. Juurdepääs planeeritavale alale nähakse ette avalikult kasutatavalt Reti teelt. Planeeringuala suurus on ligikaudu 0,3 ha. Detailplaneeringu koostamise eesmärgiks on muuta 22.03.2005 Rae Vallavalitsuse korraldusega nr 351 kehtestatud Peetri küla Allika kinnistu detailplaneeringut pos 36 ehitusõiguse, hoonestustingimuste ja haljastuse osas. Detailplaneeringu koostamise eesmärk on kooskõlas Rae valla üldplaneeringuga, kus planeeringuala maakasutuse juhtotstarveteks on määratud elamumaa juhtotstarve.

• Pajupea küla Viirakse tee 2 kinnistu ja lähiala detailplaneering Detailplaneering on algatatud Rae Vallavalitsuse 10.10.2017 korraldusega nr 1377. Planeeritav ala asub Pajupea küla ja Vaskjala küla piiril, riigitee nr 11303 Jüri-Aruküla tee ääres. Juurdepääs planeeritavatele elamumaa krundidele nähakse ette riigiteelt ja Elamute teelt. Planeeringuala suurus on ligikaudu 2,0 ha. Detailplaneeringu koostamise eesmärgiks on jagada olemasolevast maatulundusmaa sihtotstarbelisest kinnistust välja kolm elamumaa sihtotstarvelist kinnistust ning ülejäänud osas säilitada maatulundusmaa sihtotstarve, seada ehitusõigus ja hoonestustingimused, lahendada juurdepääsud, liikluskorraldus ja tehnovõrkudega varustamine ning haljastus. Detailplaneeringu koostamise eesmärk on kooskõlas Rae valla üldplaneeringuga, kus planeeringuala maakasutuse juhtotstarveteks on määratud põllumajandusmaa, kuhu on lubatud eluasemete rajamine hajaasustuse põhimõttel.

• Aruvalla küla Takle kinnistu ja lähiala detailplaneering Detailplaneering on algatatud Rae Vallavalitsuse 24.10.2017 korraldusega nr 1483. Planeeritav ala asub Aruvalla küla, Piuga kruusakarjäär läheduses. Juurdepääs planeeritavale alale nähakse ette Tallinn-Tartu-Võru-Luhamaa tee kogujateelt algavalt kruuskattega Halli teelt. Planeeringuala suurus on ligikaudu 6,6 ha. Detailplaneeringu koostamise eesmärgiks on jagada Takle kinnistust välja üks elamumaa sihtotstarbeline kinnistu ning ülejäänud osas säilitada maatulundusmaa sihtotstarve, seada ehitusõigus ja hoonestustingimused, lahendada juurdepääsud, liikluskorraldus ja tehnovõrkudega varustamine ning haljastus. Detailplaneeringu koostamise eesmärk on kooskõlas Rae valla üldplaneeringuga, mille järgi planeeritavale alale juhtotstarvet määratud ei ole. Planeeritava ala paikneb rohevõrgustikus. Vastavalt planeerimiseseaduse § 142 lõikele 1 on kehtestatud üldplaneeringu põhilahenduse detailplaneeringuga muutmise üldplaneeringuga määratud maakasutuse juhtotstarbe ulatuslik muutmine, üldplaneeringuga määratud hoonestuse kõrguspiirangul ületamine või muu kohaliku omavalitsuse hinnangul oluline või ulatuslik üldplaneeringu muutmine. Planeeritaval alal rohevõrgustik 90% ulatuses kinnistust suurusel säilitatakse ning sinna ehitusõigust ei määrata. Ühe uue elamumaa krundi moodustamist ei saa lugeda üldplaneeringu oluliseks või ulatuslikuks muutmiseks.

• Rae küla Künnapuu tee 26 kinnistu ja lähiala detailplaneering Detailplaneering on algatatud Rae Vallavalitsuse 31.10.2017 korraldusega nr 1495. Planeeritav ala asub Rae külas Rae küla tee ja Graniidi tee vahelisel elamute alal. Juurdepääs planeeritavale elamumaa krundidele nähakse ette Künnapuu tee T1 lt (katastritunnus 65301:002:0419) krundilt sõlmitava teeservituudi kokkuleppe alusel kinnistu kasutamiseks Detailplaneeringuala juurdepääsuna. Planeeringuala suurus on ligikaudu 0,7 ha. Detailplaneeringu koostamise eesmärgiks on jagada kaitselise maa sihtotstarbega katastriüksus üheks elamumaa, üheks transpordimaa ja üheks kaitselise maa krundiks, määrata elamumaa ehitusõigus ja hoonestustingimused, lahendada juurdepääsud, tehnovõrkudega varustamine ning haljastus. Detailplaneeringu koostamise eesmärk on kooskõlas Rae valla üldplaneeringuga, kus planeeringuala maakasutuse juhtotstarveteks on määratud perspektiivne elamumaa.

Detailplaneeringute vastuvõtmised ja avalikud väljapanekud 20.11.–03.12.2017 Rae Vallavalitsuses Aruküla tee 9. Vastuväiteid ja ettepanekuid detailplaneeringute osas esitada hiljemalt 03.12.2017

• Veneküla Suksu kinnistu detailplaneering Detailplaneering on algatatud Rae Vallavalitsuse 16.06.2015 korraldusega nr 939 ning vastu võetud 03.10.2017 korraldusega nr 1341. Planeeritav ala asub Venekülas Tallinna ringtee vahetus naabruses, Varivere tee ääres. Juurdepääs planeeritavale alale nähakse ette Varivere teelt. Planeeringuala suurus on ligikaudu 2,7 ha. Detailplaneeringu koostamise eesmärgiks on määrata tootmismaa sihtotstarbelisele kinnistule ehitusõigus ja hoonestustingimused, lahendada juurdepääsud ja tehnovõrkudega varustamine ning haljastus. Detailplaneeringu lahendus on kooskõlas Rae valla üldplaneeringuga, kus planeeritavale alale on ette nähtud tootmis- ja ärimaa juhtotstarve.

• Kopli küla Tammesaare kinnistu ja lähiala detailplaneering Detailplaneering on algatatud Rae Vallavolikogu 20.03.2007 otsusega nr 245 ning vastu võetud 10.10.2017 Rae Vallavalitsuse korraldusega nr 1378. Planeeritav ala asub Kopli külas, Ülase tee ääres. Juurdepääs alale on planeeritud avalikult kasutatavalt Ülase teelt. Planeeringuala suurus on ligikaudu 2,8 ha. Detailplaneeringu koostamise eesmärgiks on jagada maatulundusmaa sihtotstarbega kinnistu elamumaa krundideks ning üldkasutatava maa ja transpordimaa krundideks, määrata ehitusõigus ja hoonestustingimused, lahendada juurdepääsud ja tehnovõrkudega varustamine ning haljastus. Detailplaneeringu koostamise eesmärk on kooskõlas Rae valla üldplaneeringuga, kus planeeringuala maakasutuse juhtotstarveteks on määratud perspektiivne elamumaa.

• Peetri aleviku Mõigu tee 11 kinnistu ja lähiala detailplaneering Detailplaneering on algatatud Rae Vallavalitsuse 28.03.2017 korraldusega nr 426 ning vastu võetud 17.10.2017 korraldusega nr 1414. Planeeritav ala asub Peetri alevikus, Mõigu tee ääres, väljakujunenud elamualal. Juurdepääs planeeritavale alale nähakse ette Mõigu teelt. Planeeringuala suurus on ligikaudu 1,4 ha. Detailplaneeringu koostamise eesmärgiks on suurendada elamumaa sihtotstarbega kinnistu ehitusõigust, määrata hoonestustingimused, lahendada juurdepääsud ja tehnovõrkudega varustamine ning haljastus. Detailplaneeringu koostamise eesmärk on kooskõlas Rae valla üldplaneeringuga, kus planeeringuala maakasutuse juhtotstarveteks on määratud elamumaa juhtotstarve.

• Lehmja küla Kõrtsi tee 4 ja 6 kinnistute ning lähiala detailplaneering Detailplaneering on algatatud Rae Vallavalitsuse 10.05.2016 korraldusega nr 736 ning vastu võetud 24.10.2017 korraldusega nr 1481. Planeeritav ala asub Lehmja külas, Põrguvälja tee ja Kõrtsi tee nurgal, arenevat piirkonnas. Juurdepääs alale on planeeritud avalikult kasutatavalt Kõrtsi teelt. Planeeringuala suurus on ligikaudu 2,8 ha. Detailplaneeringu koostamise eesmärgiks on muuta 20.12.2005 Rae Vallavalitsuse korraldusega nr 1694 kehtestatud Lehmja küla Lookivi, Väljakivi ja Metsakivi kinnistute detailplaneeringut pos 5 ja 15 osas, suurendada kinnistute ehitusõigust ning laiendada olemasolevat hoonestust, lahendada juurdepääsud ja tehnovõrkudega varustamine ning haljastus. Detailplaneeringu koostamise eesmärk on kooskõlas Rae valla üldplaneeringuga, kus planeeringuala maakasutuse juhtotstarveteks on määratud äri- ja tootmismaa ning ühiskondlike hoonete maa.

Detailplaneeringute kehtestamised

• Järveküla Saare kinnistu ja lähiala detailplaneering Detailplaneering on kehtestatud Rae Vallavolikogu 10.10.2017 otsusega nr 213. Planeeritav ala asub Järvekülas Vana-Tartu mnt ja Turu tee ääres. Alast põhja suunas jäävad olemasolevad maatulundusmaad, idasse arenevat äri- ja tootmismaa alad ning lõuna ja lääne suunas uusarendusega rajatud elamukvartalid. Mõõda Vana-Tartu maanteed planeeritavast alast ligikaudu 600 m Peetri suunas asub Järveküla kool. Planeeringuala suurus on ligikaudu 1,3 ha. Detailplaneeringu koostamise eesmärgiks oli muuta Rae vallas Järvekülas asuva Saare kinnistu (katastritunnus 65301:001:3489; suurus 10 279 m²; sihtotstarve 100% maatulundusmaa), mille üldplaneeringujärgne perspektiivne maakasutuse juhtotstarve on elamumaa, senine maakasutuse sihtotstarve ühiskondlike ehitiste maa sihtotstarbeks, määrata ehitusõigus ja hoonestustingimused ning lahendada juurdepääsud, liikluskorraldus, tehnovõrkudega varustamine ja haljastus ning sellega seoses teha ettepanek Rae Vallavolikogu 21.05.2013 otsusega nr 462 kehtestatud Rae valla üldplaneeringu muutmiseks. Detailplaneering on maakasutuse juhtotstarbe osas Rae valla üldplaneeringut muutev. Rae valla üldplaneeringuga on alale ette nähtud elamumaa juhtotstarve, kuid detailplaneeringuga määratakse selle maakasutamise sihtotstarbeks ühiskondlike ehitiste maa.

• Järveküla Kännu ja Vana-Kännu kinnistute ning lähiala detailplaneering Detailplaneering on kehtestatud Rae Vallavalitsuse 31.10.2017 korraldusega nr 1494. Planeeritav ala asub Järvekülas, Liiva teest ida pool paikneval põllumaal, Andrese tee läheduses. Juurdepääs alale toimub Andrese tee 7 kinnistul paiknevalt erateelt (realservituut kinnistute nr 11220902 ja 2996550 igakordsete omanike kasuks). Planeeringuala suurus on ligikaudu 1,1 ha. Detailplaneeringu koostamise eesmärgiks on muuta Kännu ja Vana-Kännu kinnistute maa sihtotstarve elamumaa, seada ehitusõigus ja hoonestustingimused, lahendada juurdepääsud, liikluskorraldus ja tehnovõrkudega varustamine ning haljastus. Detailplaneeringu koostamise eesmärk on kooskõlas Rae valla kehtiva üldplaneeringuga, kus planeeritavale alale määratakse selle maakasutamise sihtotstarbeks ühiskondlike ehitiste maa.

Detailplaneeringu avaliku arutelu tulemused

• Peetri aleviku Kungla kinnistu ja lähiala detailplaneering Detailplaneering on algatatud Rae Vallavalitsuse 24.05.2016 korraldusega nr 810 ja vastu võetud Rae Vallavalitsuse 04.07.2017 korraldusega nr 932. Planeeritav ala asub Peetri alevikus Vana-Tartu mnt läheduses. Lähipiirkonnas on valdavaks viimasel kümnendil ehitatud üksik-, rida- ja korterelamud. Juurdepääs planeeritavale alale on planeeritud Vana-Tartu maanteelt läbi rajatava Oökulli tee. Planeeringuala suurus on ligikaudu 1,82 ha. Detailplaneeringu koostamise eesmärgiks on kinnistust jagamine elamumaa sihtotstarbega krundideks korteremajade rajamiseks, määrata tekkivatele krundidele ehitusõigus ja hoonestustingimused, lahendada juurdepääsud, liikluskorraldus ja tehnovõrkudega varustamine ning haljastus. Detailplaneeringu lahendus on kooskõlas Rae valla üldplaneeringuga, kus alale on ette nähtud elamumaa juhtotstarve. Detailplaneeringu avaliku väljapaneku ajal 07.–21.08.2017 laekus üks vastuväide ja selgitustaotlus planeeringuala hõlmava taristu rajamise kohta ning kooskõlastuse kohta. Detailplaneeringu avaliku väljapaneku tulemuste avalik arutelu toimus 05.10.2017. Arutelu järgselt jäi vastuväiteid esitanud isik oma vastuväidete juurde.

Täiendavalt on üld- ja detailplaneeringutega seotud materjalidega võimalik tutvuda <http://gis.rae.ee>.

**KIILI VALLAVALITSUS
TEATAB:**

• Vaela külas Sonni kinnistu detailplaneeringu avalik väljapanek Kiili Vallavalitsuses, Nabala tee 2a, 27.11.–11.12.2017.

Planeeritav maa-ala paikneb Kiili vallas Vaela külas. Vaela küla jääb Kiili valla põhjaossa ja planeeritav ala Vaela küla keskosa. Planeeritav ala on Kiili alevist umbes 2 km kaugusel. Detailplaneering on koostatud eesmärgiga taotleda Vaela külas Kiili vallas 2,66 ha suurusel maa-alal asuva elamumaa maaüksuse osalist sihtotstarbe muutmist üldkasutatav-, äri- ja transpordimaa, krundide moodustamist, moodustavatele ärimaa sihtotstarbega krundidele ehitusõiguse määramist kuni kahekorralisele ärihoone ehitamiseks ja moodustavate elamumaa sihtotstarbega krundidele ehitusõiguse määramist kahekorralisele kuni kaheksa korteriga elamu ehitamiseks. Määratakse üldised maakasutustingimused, heakorralduse, haljastuse, juurdepääsuteede ja parkimise varustamise põhimõtteline lahendus. Planeeritav maa-ala jagatakse kümneks krundiks: neli krunti (pos. 1–4) on kavandatud elamumaa sihtotstarbega, mis on ette nähtud hoonestada kahekorralisele korterelamutega, milles kuni kaheksa korterit. Kahe krundi sihtotstarve on ette nähtud ärimaa (pos. 5–6), kuhu on kavandatud piirkonna elanikele erinevaid teenuseid pakkuvat ettevõtet. Üldkasutatava maa sihtotstarbega krunte on planeeritud 2 tk, kuhu saab rajada mänguväljakuid ning puhke-, spordirajatisi. Planeeritav on kaks krunti transpordimaa sihtotstarbega, millest üks on Peetri tee jätkuks ja mis annab võimaluse ehitada jalgteega juurdepääsutee planeeritavatele krundidele, paigaldada tehnorassid ja istutada puud. Teine transpordimaa sihtotstarbega krunt liidetakse Miku tee maa-alaga (mis on planeeritud kõrval oleva maaüksuse Miku detailplaneeringu lahenduses). Ärihoonega krundid paiknevad pikki 11115 Kurna-Tuhala teed. Tee vahetusse lähedusse planeeritud ärihooned (kauplus söögikoht jne) teenindavad kogu piirkonda. Tee ja ärimaa sihtotstarbega krundide vahele jääb üldkasutatava maa sihtotstarbega krunt, kuhu on ette nähtud rajada võimalusel kõrghaljastus, mille istutamisel arvestatakse olemasolevaid ja planeeritavalid torustikke. Kõrghaljastus ja ka ärihooned vähendavad riigimaanteelt tulevat müra elamutega hoonestatud alale.

Detailplaneeringu ala jääb võimalikule arengualale (Kiili valla üldplaneering), mille juhtotstarve on väikeelamumaa (ühepereelamud, ridaelamud, kahekorralised korterelamud) ja mille kõrvalotstarve on kaubandus-, teenindus- ja büroohooneam. Planeerimisel on lähtutud üldplaneeringuga kehtestatud nõuetest. Krundide suurused on kavandatud vastavalt planeeritud krundide sihtotstarbele: korterelamutega krundide koormusindeks on suurem kui 400 ja ärihoonega krundi täisehitusprotsent 40–43%.

Antud detailplaneeringus on arvestatud üldplaneeringus välja toodud nõuetega ning detailplaneering on üldplaneeringule vastav detailplaneering.

Detailplaneeringu avalik väljapanek toimub Kiili Vallavalitsuses, Nabala tee 2a, Kiili alev, Kiili vald ajavahemikus 27.11.–11.12.2017.

• Vaela külas Peetri tee 4, Peetri tee T2, Peetri tee 7a ja Peetri tee 7 detailplaneeringu avalik väljapanek Kiili Vallavalitsuses, Nabala tee 2a, 27.11.–11.12.2017.

Planeeritav maa-ala paikneb Kiili vallas Vaela külas. Vaela küla jääb Kiili valla põhjaossa ja planeeritav ala Vaela küla keskosa. Planeeritav ala on Kiili alevist umbes 2 km kaugusel. Planeeringuga tehakse ettepanek kehtiva "Lageda kinnistu detailplaneering" osaliseks muutmiseks. Kiili vallavolikogu otsus 11.12.2008 nr 81 kehtestab Kiili Valla Vaela külas Lageda kinnistu detailplaneeringu, Sweco Projekt töö nr AS-1718, millega on kavandatud 9,88 ha maa-ala Lageda kinnistust jagamine, sihtotstarbe muutmine ning ehitusõiguse seadmine kinnistust jagamiseks tekkinud 84 elamu krundi kuni kahekorralisele üksikelanute ehitamiseks ja ühele ärimaa krundile kuni kolmekorralisele ärihoone ehitamiseks. Kehtiva detailplaneeringu muutmise vajaduse põhjuseks on, et kehtiv lahendus on tänapäevast situatsiooni arvestades ebaratsionaalne ja muutunud on maa omanike äri- ja majandushuvide. Planeeritava maa-ala koosneb viiest maaüksusest (Peetri tee 4, Peetri tee T2, Peetri tee 7a, Peetri tee 7, Väljamäe tee T3), mille piire ja suurus muudetakse v.a Peetri tee 7a ja Väljamäe tee T3 maaüksused. Kavandatud on elamumaa sihtotstarbega krunt (pos. 1 – 6745 m²), mis on ette nähtud hoonestada kahekorralisele ridaelamuga, milles kuni kaheksa korterit (koormusindeks 843).

Üldkasutatava maa sihtotstarbega maaüksuse Peetri tee 7 sihtotstarve säilib, muudetakse piire ja kavandatud suurused on 9950 m² (pos. 2). Olemasoleva transpordimaa sihtotstarbega maaüksuse Peetri tee T2 piire muudetakse ja kavandatud suurus on 2355 m² (pos. 3). Antud krunt annab võimaluse ehitada jalgteega juurdepääsutee planeeritavatele krundidele, paigaldada tehnorassid ja istutada puud. Maaüksuse Peetri tee 7a sihtotstarve ja suurus säilib. Vaela külas on tsentraalne veevarustussüsteem, millega on ette nähtud liituda. Vaela külas on tsentraalne kanalatsioonisüsteem, millega liitatakse. Koostatud detailplaneering ei sisalda üldplaneeringu muutmise ettepanekut.

Detailplaneeringu avalik väljapanek toimub Kiili Vallavalitsuses, Nabala tee 2a, Kiili alev, Kiili vald ajavahemikus 27.11.–11.12.2017.

Detailplaneeringutega on võimalik tutvuda Kiili Vallavalitsuse tööpäevadel kohapeal või digitaalselt Kiili valla geoinfosüsteemis EVALD.

		HISPAANIA LINN		MITTE ILMSE		SEKUND		TIPP INGL K		LAHENDUS		EBA-MEELDIY TUNNE		Õ...Õ		SUUR-VOISTLUS		TÄNAV		OSAÜHING		KIVIST SEIN		AAR		MEHENIMI		OKAY		KALJU... (TEATRI-MEES)		RASKE	
		TALLINNA LINNAOSA														INDIAAN-LASTE SÕJAKIRVES N...SW																	
		EESLIIDE				KOHT VIJANDI-MAAL FILMIMEES								TOIDU-VÄLIK LÄBI-								PARTEI "YANA... VISIIT" (EESTI FILM)											
		DEF... (INGLISE ANSAMBEL)																EESTI RAHYA RISTSÕNAD		JÜRI... (LUULETAJA) KULDNE... (ANSAMBEL)								NOOT KOGU					
		KOHT						HÜÜATUS NORTH								LINN INGLIS-MAAL		KADRI SIMSON		VÕIMAS MASIN ÕHUVÄENE													
		GRAMM LASKMA INGL K		...RAUD (KIRJANIK) 2 X TÄHT								KINNITUS-VÄHEND PASKAL										POOLAHY LINN SAKSAMAAL						URAAAN ARNE... (HELILOOJA)					
		KUU		...KIOSK		LAULJA		EESTI TEATER		VEEKOGU OSA KÜSISÕNA				ETVSAADE SURNUKEHA		KEEM ELEMENT A...COQ								RAHYUSY SPORDIORG ISIKUKOOD									
ABIELU-VÄLINE PARTNER										ÕRNALT ÜLELOO-MULIK NÄHTUS								LÕUNA-AMEERIKA RIIK IJ...LMN															
PÜHAPÄEV		KÕIGTI GH...JKL						KALA ALUSTADES						...RIP LOOVUTAJA								MEDIUM ULATUS		JALATS									
JÕUKAS								...TUUS-LAUL (POLIITIK) RÕÕVKALA						INFO AASTA		EDGAR SAVISAAR EUROOPIUM																	
ROOMA NUMBER		KAITSELIIT VÄINO... (NÄITLEJA)				VÄRVUS KÄHISEV														UNITED RIIGIKOGU													
SAMBIA PEALINN								...CDEF DOKUMENT		2 X TÄHT SAKSA TELEKANAL				VAIMNE JUHT AUTO OSA																			
NAISENIMI				LILL KROOM								NÕUSOLEK SEE TÄHENDAB				KERTTU RAKKE STILB																	
		JOHANN SEBASTIAN... (HELILOOJA)				VEIDER KAALIUM																											
NÕUETE-KOHASELT		KELVIN												LIGI-KAUDU																			

Harju Elu kolme kuu tellimuse võitis Helvi Luttu, palju õnne! Selle lehe ristsõna lahendajate vahel läheb loosi Harju Elu kolme kuu tellimus. Vastused saata vastus@harjuelu.ee või toimetusse Pärnu mnt 139E/11, Tallinn 11317, loosi jõuavad vastused, mis on saabunud hiljemalt kolmapäeval. Esemelised auhinnad saab kätte toimetusest. Eelmise ristsõna vastus "koorijuhid".

ETV telekava 6.–12. november

6. november

06.55 Terevisioon
08.55 Kutsuge ämmaemand!
09.50 Terevisioon*
11.55 Maahommik*
12.40 Wend Weis, 3/10: Puurmani*
13.05 Punane sekund, 7/10: Vanus ja terviseprobleemid*
13.35 Reisile minuga 12: Krumlovi linna roosifestival*
14.00 Meie maailm, 10/12: Läbilõikamine
14.55 11 000 aastat hiljem, 9/10: Tulge tagasi*
15.40 LIVEstonia, 20/24*
16.10 Kolkakomissar Sophie Haas: Hinnaline vein
17.00 Aktuaalne kaamera
17.05 ENSV 3: Seintel on kõrvad
17.35 Kutsuge ämmaemand!*
18.30 Aktuaalne kaamera
19.00 Ringvaade
20.00 Osoon
20.30 Isolemine, 4/10
21.00 Aktuaalne kaamera
21.30 Sport
21.40 Välisilm
22.15 Välisilma dokk: Lenin – üks teine lugu Vene revolutsioonist
23.50 Ringvaade*
00.52 ERR.ee uudised

7. november

06.55 Terevisioon
08.55 Kutsuge ämmaemand!
09.50 Terevisioon*
11.55 Hommik Anuga*
13.05 Osoon (subtiitritega)*
13.35 Välisilm*
14.10 Diana. Tema lugu*. Dokfilm
15.05 Hetk ajaloos: Ajaloo luud*
15.10 Ajavaod. Riigi mehed: Juhan Kartau*
15.40 Säärased mulgid, 3/4: Mulgid*
16.10 Kolkakomissar Sophie

Haas: Vandersell Mathilde
17.00 Aktuaalne kaamera
17.05 ENSV 3: Korter on aus ja hea
17.35 Kutsuge ämmaemand!*
18.30 Aktuaalne kaamera
19.00 Ringvaade
20.00 Foorum
21.00 Aktuaalne kaamera
21.30 Sport
21.40 OP. Täna on ekraanil pidulik 600
22.10 Pulss: Külma südant
23.00 Plekktrumm*
23.45 Ringvaade*
00.46 ERR.ee uudised

8. november

06.55 Terevisioon
08.55 Kutsuge ämmaemand!
Jõulud 2016
09.50 Terevisioon*
11.50 Prillitoos (subtiitritega)*
12.45 Täheandamis: Reformatsioon 500*
12.55 Leitud Eestit: Uku droonkoristaja*
13.00 Riigikogu infotund
14.00 Isolemine, 4/10*
14.30 Foyle'i sõda: Sõjamängud*
16.10 Kolkakomissar Sophie Haas: Surmav õppeaine
17.00 Aktuaalne kaamera
17.05 ENSV 3: Püha Jüri
17.35 Kutsuge ämmaemand!
Jõulud 2016*
18.30 Aktuaalne kaamera
19.00 Ringvaade
20.00 Pealtnägija
20.45 Suud puhtaks
21.00 Aktuaalne kaamera
21.30 Sport
21.40 Suud puhtaks
23.00 Ajavaod. Riigi mehed: Juhan Kartau*
23.30 Minu pere
00.00 Ringvaade*
01.01 ERR.ee uudised

9. november

06.55 Terevisioon
08.55 Kutsuge ämmaemand!
Jõulud 2016
09.50 Terevisioon*
11.50 Pealtnägija*
12.45 Foorum (subtiitritega)*
13.45 OP*
14.15 Töörööbikud, 9/17*
14.50 Reformatsioon 500, 2/8*
15.20 Loomaart doktor Mertens: Ristteel*
16.10 Kolkakomissar Sophie Haas: Kepikõnd
17.00 Aktuaalne kaamera
17.05 ENSV 3: Tollane allveelaev
17.35 Kutsuge ämmaemand!
Jõulud 2016*
18.30 Aktuaalne kaamera
19.00 Ringvaade
20.00 Teel Leninile, 3/4: Valge põrgu
20.30 Punane sekund, 8/10: Libe tee
21.00 Aktuaalne kaamera
21.30 Sport
21.40 Uudishimu tippkeskus, 9/16
22.10 Muusikadokk: Rokkides vabaks
23.05 Üks koorilaul: In Paradiisum*
23.15 Mausoleum. Tragikoomiline õuduslugu
23.40 Ringvaade*
00.42 ERR.ee uudised

10. november

06.55 Terevisioon
08.55 Kutsuge ämmaemand!
09.50 Terevisioon*
11.50 Suud puhtaks*
13.20 Uudishimu tippkeskus, 9/16*
13.50 Muusikadokk: Rokkides vabaks*
14.45 Ayham Ahmad – pianist Yarmukist. Dokfilm
15.15 Üks koorilaul: In Pa-

radisum*
15.25 Doktor Martin*
16.10 Kolkakomissar Sophie Haas: Peale kuut loomaaias
17.00 Aktuaalne kaamera
17.05 ENSV 4: Lõikuspidu
17.35 Kutsuge ämmaemand!*
18.30 Aktuaalne kaamera
19.00 Ringvaade
20.00 Töörööbikud, 10/17.
20.30 Wend Weis, 4/10: Kevadorm
21.00 Aktuaalne kaamera.
21.30 Sport
21.40 Krimireede: Midsomeri mõrvad: 9. sümfoonia needus
23.10 Pealtnägija*
23.55 Ringvaade*
00.55 Minu pere*
01.29 ERR.ee uudised

11. november

07.25 Säärased mulgid, 4/4: Mulgid
07.55 Ringvaade*
08.55 Üks koorilaul: Hiiepuud
09.00 Töörööbikud, 10/17*
09.30 Uudishimu tippkeskus, 9/16*
10.00 Maahommik
10.45 Õnne 13 (subtiitritega)*
11.15 Pealtnägija (subtiitritega)*
12.00 Punane sekund, 8/10: Libe tee*
12.25 Osoon*
12.55 LIVEstonia, 21/24
13.25 Pulss: Külma südant*
14.10 Loomaart doktor Mertens: Usalduse küsimus
15.00 Suud puhtaks*
16.30 Hommik Anuga*
17.40 Doktor Martin
18.30 Aktuaalne kaamera
18.40 Loodusdokk: Tai – loodus ja inimesed, 3/3: Salapärane põhi
19.35 Elu armastan sind!
20.30 Õnne 13

21.00 Aktuaalne kaamera
21.20 Sport. Sport
21.35 Koduigatus: Väieldamatu armastus
22.25 Eesti film: Georg. Tõsielufilm
00.10 Langus*
01.12 ERR.ee uudised

12. november

07.30 Üks tegu: Aiategu
07.35 Üks tegu: Kooliskäik
08.15 11 000 aastat hiljem, 10/10: Öppides lugema
09.00 Täheandamis: Reformatsioon 500
09.05 Prillitoos
10.00 Hommik Anuga
11.15 Wend Weis, 4/10: Kevadorm*
11.45 Uue aja asjad: Lapsed ja vanemad
12.00 Isadepäeva kontsert
13.20 Midsomeri mõrvad: 9. sümfoonia needus*
14.50 Koduigatus: Väieldamatu armastus*
15.40 3 hitti: Elina Born ja Stig Rästa
15.50 Jalgpalli maavõistlus: Malta-Eesti
18.00 Teel Leninile, 3/4: Valge põrgu*
18.30 Aktuaalne kaamera
18.40 Ajavaod. Riigi mehed: Anton Uesson
19.15 Foyle'i sõda: Peiduurgas
20.50 Leitud Eestit: Vesse mobiilne tolmumeja 6000
21.00 Aktuaalne kaamera. Ilm: Nädal
21.40 Sport. Sport
22.00 Hetk ajaloos: Telegraaf
22.05 Lõksus – tapja meie seas
22.55 Langus
00.00 Võltsitud, varastatud, müüdüd: Pettused ja sala-kaup rahvusvahelisel kunstiturul
00.29 ERR.ee uudised

Mälumäng

Sügismnemo 2017 5. mäng

- Eelmisel kuul püstitati ühes Euroopa pealinnas 60-meetrine ja 12-tonnise lipumast. Sellel lehvib 10x20 meetrises mõõdus riigilipp. Maailmarekord see siiski pole, sest Dušanbes seisab 165-meetrine mast. Kus aga avati küsitav 60-meetrine?
  - Oktoobris ilmus Rein Sarvesaare varjunime all näidend "Kaupo". Tegemist oli Virumaal sündinud mehega, kes jõudis 1917–18 olla pool aastat esimene Viljandi maavanem. Hiljem töötas ka Eesti panga direktorina. Kes?
  - Ta on sõudmise ühepaadi suur nimi. Olümpiakulda pole mees veel saanud, on vaid kaks hõbedat ja üks pronks. Kuid see-eest on ta viiekordne maailmameister ja neljakordne Euroopa meister. Tähistas oktoobris 35. sünnipäeva. Kellest on jutt?
  - Tallinnas on praegu neli platsi. Kolm nendest on kesklinnas asuvad Raekoja, Lossi ja Kiriku plats. Milline on aga neljas, sama nime kandev kohanimi?
  - Neid elusolendeid hakati laiemalt sööma alles 15. sajandil. Varem ei tarvitatud, sest neid arvati olevat pärit Saatana. Eestis on see praegu ohuallus liik. Milline?
  - Praeguse haridusministeeriumi hoone Tartu kesklinnas Emajõe kaldal valmis aastal 1935. Projekteerisid A. Matteis ja K. Burman. Mis otstarbekas see hoone algselt rajati?
  - Ürgse Pärnumaa küla lähedal asub tähtis muinaslinnus. Seal on leitud ka maakonna vanim kalme. Enne viimast sõda oli külas 23 talu, kuid hiljem küüditati paljud elanikud. Asula hakkas hääbuma ning viimane elanik suri aastal 1973. Praegu alalisi elanikke ei ole. Küll on muuhulgas alles mitukümmend kilomeetrit kiviaeda. Nimetage küla.
- Eelmise vooru vastused: 1. Peetri ja Pauluse kogudused, 2. Louis XVII, 3. Sven Kivisildnik, 4. Põlva, 5. Hiiu maakond, 6. Gobi kõrb, 7. pätkel.
- Eelmise vooru punktid: Arvi Matvei, Tiiu Kuuskme, Ingrid Kuusk, Allan Espenberg, Aivar Laine 14, Peeter Böckler 13, Gennadi Vihman 10 punkti. Küsimused koostas Allar Viivik. Vastused saada allar@harjuelu.ee.

PALDISKI LINNAVALITSUS TEATAB:

Paldiski Linnavalitsuse 26.10.2017 korraldusega nr 393 "Paldiski linnas Kraavi ja Keskküla kinnistute detailplaneering" (OÜ Hendrikson & Ko töö nr 2339/15) kehtestamisest. Planeeringuala moodustavad Kraavi (katastritunnus 58001:001:0133) ja Keskküla (katastritunnus 58001:001:0127) kinnistud ja selle suuruseks on kokku 12,5 ha. Planeeringuala piirneb läänest ja lõunast riigimaantee 11174 Paldiski-Padise maantee, idast vahetult reformimata riigimaaga, naabrusesse jääb kompaktne suvila-äärne, põhjast Soomepoiste tee 11 kinnistuga ning lähedal asuva Tallinn-Paldiski raudteega. Planeeringuga kavandatakse kahe kinnistu baasil neli äri- ja tootmismaala krundi suurustega 2,8–3,5 ha ning täisehitusprotsendiga 40–50 %. Maksimaalsed hoonete kõrgused 28 m ja hooned kuni viis ühel krundil. Hoonestusalad ulatuvad osaliselt krundi piirini, et kruntide olemasolevate võimalike liita ja liitmise järgselt teostada piiriülest ehitust. Detailplaneeringuga kavandatu on kooskõlas kehtiva Paldiski linna üldplaneeringuga. Üldplaneering näeb alal ette ettevõtluse reservmaa juhtfunktsiooni. Samuti on lähtutud üldplaneeringu kavandatud ettevõtluse reservmaa ja selle naabruses asuva suvila-äärse vahela moodsustatud kõrghaljastusega puhvertsooni nõudest, mis kitsaimast kohast ulatub 53,8 m laiuseni. Arvestatud on üldplaneeringu toodud maantee kaitsevööndiga. Kehtestatud planeeringuga on võimalik tutvuda lehel www.paldiski.ee/index.php?id=14284 või Paldiski Linnavalitsuses Rae tn 38, Paldiski linnavalitsuse tööajal.

PADISE VALLAVALITSUS TEATAB:

Padise Vallavolikogu võttis 13.10.2017 istungil vastu Vihterpalu küla Tamme (katastritunnus 56201:001:0960) Tamme-Välja (katastritunnus 56201:001:1350), Tamme-Niidu (katastritunnus 56201:001:1360) ja Tamme-Jõekalda (katastritunnus 56201:001:1370) kinnistutele kavandatava seenioride küla detailplaneeringu. Moodustatavate kruntide põhiliseks sihtotstarbeks määratakse elumaa, krunt 1 suurusega 15 404 m² on mõeldud ridaelamute ehitamiseks maksimaalse ehitusaluse pinnaga 5200 m², krunt 2 suurusega 74 795 m² moodustatakse pereelamute ehitamiseks, hoonete arv krundil on 122 maksimaalse ehitusaluse pinnaga 17 100 m², krunt 3 suurusega 40 073 m² on väikeste pereelamute ehitamiseks, hoonete arv 46, ehitusalune pind 6500 m². Krunt 4 moodustatakse korterelamute rajamiseks, hoonete arv 4 ja ehitusalune pindala 4500 m². Lisaks kavandatakse teemaa krundid nii kohaliku avaliku kasutusega Kibru tee asukoha muutmiseks kui hoonestusaladele juurdepääsuks. Määratakse alad spordirajatiste ja helikopteri maandumisväljaku rajamiseks. Planeeringuala põhjapoolses osas paikneb rohevõrgustiku koridor, mille sihtotstarve säilib maatulundusmaana. Rohekoridori minimaalses laiuses on 120 m. Detailplaneeringu avalik väljapanek toimub Padise vallamaja fuajees 20.11.–04.12.2017 tööpäevadel kell 9.00–17.00.

KESKKONNAMINISTEERIUM

TULE LIFE PROGRAMMI TUTVUSTAVALE INFOPÄEVALE!

LIFE programm on Euroopa Komisjoni toetuskeem, millega rahastatakse keskkonna- ja kliimaprojekte Euroopa Liidus juba 25 aastat.

Perioodil 2014–2020 on programmi eelarve 3,46 miljardit eurot.

LIFE programmi infopäev:
15. novembril kell 13.00–16.00
(Keskkonnaministeerium, Tallinn, Narva mnt 7a)

Toetatavad valdkonnad on:

- Keskkond ja ressursitõhusus
- Loodus ja bioloogiline mitmekesisus
- Keskkonnavaline juhtimine ja teave
- Kliimamuutuste leevendamine
- Kliimamuutustega kohanemine
- Kliimaalane juhtimine ja teave

Infopäeval antakse ülevaade toetatavatest valdkondadest, tutvustatakse programmiga seotud võimalusi ning selgitatakse taotlemise tingimusi. Infopäeval osalemiseks on vajalik eelregistreerimine. Rohkem infot programmi ja infopäeva kohta leiab kodulehelt <http://life.envir.ee>.

KAHTE OMAVALITSUST SEOB SÕPRUS JUBA KÜMMET AASTAT

Saku valla lapsed tutvusid Saku linnaga Jaapanis

HARIDUS

Andres Tohver

andres@harju.edu.ee

□ Saku gümnaasiumi tüdruk Elisabet Raig ja Kurtina kooli poiss Joosep Fingling olid rühmas, mis eelmise kuu lõpus Saku vallast Jaapani Saku linna külastama pääses. Reis kestis 22.–30. oktoobri.

Aprillis ja mais anti Saku gümnaasiumi ja Kurtina kooli õpilastele, kes Jaapani vastu huvi tundsid, jaapani keele tunde. Lisandusid ülevaated kultuurist. Huviliste rühmas käis paarkümme last 7.–10. klassini.

Kuidas kõlab jaapani keeles "ma soovin kohvi"? Elisabet vastab: "Kohi-o-kuda-saites." Aga näiteks "ma soovin kana süüa"? Tüdruk jätkab: "Chiken-o-kuda-sai-tabemas." Pole just lihtne, aga sõna "kana" kõlab siiski äratuntavalt.

"Hiljem valiti selle kursuse abil välja, kes saavad minna," räägib Joosep. Saku gümnaasiumist osutusid minejateks Elisabet Raig, Mari-Liis Prunt, Laura-Liis Ulst, Erki Piirmaa ja Viktori Uvarova, Kurtina koolist Joosep Fingling, Janne-May Külama ja Johanna Övel.

Reis maksis lapse kohta 1000 eurot, millest kaks kolmandikku kattis Saku vald, kolmandik tuli lapsevanematelt. Rühma juhtideks olid Saku valla noortekeskuse juhataja Evelin Kyberson ja noorsootöötaja Katre Käerner.

Alguseks kuumaveevanni

22. oktoobri hommikul startiti Tallinna lennuväljalt Varssavi suunas. Seal istuti Tokyo lennuki peale, kuhu Saku valla noored jõudsid järgmisel päeval kell kaks pärastlõunal kohaliku aja järgi. Millised olid esimesed muljed? "Suur lennujaam," meenutab Joosep. "Kui ilus siin on," lisab Elisabet.

Jaapani pealinnas võttis noori vastu kõva tuul, 22 soojakraadi, eestlannast tõlk Margis Tali-järv ning kaks sõpruslinna Saku esindajat. Jaapani Saku on nimelt 100 000 elanikuga asula mägedes, 700 meetrit üle merepinna.

Jaapani Sakusse jõudmiseks tuli bussi istuda ja neli tundi Tokyost kirde poole sõita. "Esimesel öhtul läksime jaapani kuumaveevannidesse. Looduslik vesi oli vulkaani abil 40-kraadine," meenutab Joosep supluselamust Saku linnas. Noored õõbisid esialgu linna spordikompleksi nari-voodites.

24. septembril õpetati eestlastele masinaga vaibakudumist. "Tegime linikuid, me saime need omale kaasa," räägib Elisabet. Järgmisena külastati kohalikku muusikakooli, tehti postkaarte. Siis jagati lapsed jaapani perede vahel laiali.

"Mina sattusin neljaliikmelise perre – tütar, poeg, ema, isa. Isa oli vist rekajuht, ema puhul tundus, et ta on kodune. Kõik ruumid olid külmad peale elu-

Saku valla noored Jaapani Saku linnapea vastuvõtul. Keskel linnapea, vasakult esimene rühma tõlk Margis Tali-järv.

3x erakool

toa," meenutab Joosep. Poiss märkas enda üllatuseks, et maja on kividest, mitte bambusest.

"Mina läksin ka neljaliikmelisse perre – oli ema, isa ja kaks väikest last. Peres ainult ema rääkis inglise keelt. Ema töötas linnavalitsuses, isa töökohast ma aru ei saanud, aga seda ma taipasin, et isa on kodus ainult kaks päeva nädalas," meenutab Elisabet.

Ka Elisabetil oli võõrustajate juures külm, mistõttu tuli magada nelja tekiga. Üllatas aga maja kompaktsus, linkide puudumine siseruumides, kitsas trepp.

25. oktoobril viidi eesti noored kultuuripärandi muuseumisse, templisse ning pidulikule vastuvõtule Saku linnavalitsuses. "Kõnnime rahulikult, siis äkitselt näeme läbi klaasuste, et 200 linnavalitsuse töötajat on seal ees meil vastas, kaks telekanalit kaameratega, väga palju pildistavaid inimesi, kõik lehvivad Saku valla ja Eesti lippudega," rääkis Elisabet. Jaapanlased ütlesid "tere", "aitäh" ja siis nad laulsid eesti keeles eesti hümmi, tõsi küll, paberilt, aga mitmehäälselt.

Piimaga pikemaks

26. ja 27. oktoobril tutvuti kohalike koolidega. Esmalt algkooliga, mis Jaapanis tähendab 1.–6. klassi, siis põhikooliga, mis on järgnevad 7.–9. Klassid on seal sama suured kui Eestis, eripärana hakkas silma, et laudadel on sahtlid, kus õppevahendeid hoitakse. Mis veel üllatas? "Vetus olid prilllaudadel istmesoojendused," meenutab Elisabet.

Jaapani koolitund on 55 minutit pikk, vahetund 10–15 minutit. Oluliselt erinev on söögi-vahetund. Igast klassist mõned õpilased panevad omale siis kitlid selga, mütsid pähe, maskid ette ja toovad söögid klassi, kus serveerivad toite klassikaaslastele – riisi, liha, salatit, suppi. Lisaks on kohustus ära juua 0,33 liitrit piima, et pikemaks kasvada.

Kehalise kasvatus tunnis harjutasid jaapani lapsed džudot. Eestlased liitusid trenniga, ehkki neil soovitati sellest loobu-

Elisabet Raig Tokyos ustava koera kuju juures.

Joosep Fingling õpib Jaapani Saku linnas kangastelgedel kuduma.

da. "See oli väga huvitav, aga hiljem avastasime, et kõigil on jalad sinikaid täis," meenutab Elisabet.

Kohalikus rahvamajas tutvustati eestlastele jaapani teetseremooniat. Selleks pannakse selga kimono või yukata, mis on ilma voodrit kimono. Teetassi tuleb keerata ja õiges suunas keerata. Jälle uudistas külalisi kohalik televisioon.

28. septembril lahutati võõrustavate perede juurest ning kohtuti jaapani noortega, kes olid juba Eestis käinud.

Järgmisel päeval olid eestlasted Tokyos. Seal Chibuya ristmi-

kul seisab Hachiko kuju. See mälestab koera, kes ootas oma peremeest igal öhtul kindlal kellaajal metroojaama juures. Kui peremees suri, käis koer veel kümme aastat samal ajal samas kohas. Saku valla lapsed kinnitavad, et koera kuju nähes lähivad jaapanlastel "kraanid lahti" ehk siis hakatakse tõinama.

Mida reis andis? "Laiendas silmaringi," arwab Joosep. "Elukogemust andis juurde. Kuna Jaapanis on inimesed nii sõbralikud ja viisakad, on Eestis ka tunne, et peaks asju kahe käega vastu võtma ja kummardama kõigile," räägib Elisabet. ■